

Eduskunnan esteettömyys- ja saavutettavuusselvitys

Demokratia kaikille – Demokrati för alla

EDUSKUNNAN KANSLIAN JULKAISU 5/2006

EDUSKUNTA

Eduskunnan esteettömyystyöryhmä

Eduskunnan esteettömyys- ja saavutettavuusselvitys

Demokratia kaikille – Demokrati för alla

*Selvitys Suomen kansanedustuslaitoksen esteettömyydestä ja kansalaisten
yhdenvertaisista mahdollisuuksista osallistua demokraattiseen toimintaan*

EDUSKUNNAN KANSLIAN JULKAISU 5/2006

RIKSDAGENS KANSLIS PUBLIKATION 5/2006

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

ISBN 951-53-2912-4 (nid.)
ISBN 951-53-2913-2 (PDF)
ISSN 1239-1638

EDITA PRIMA OY, HELSINKI 2007

Eduskunnan esteettömyystyöryhmä

EDUSKUNNAN ESTEETTÖMYYS- JA SAAVUTETTAVUUSSELVITYS

Demokratia kaikille – Demokrati för alla

*Selvitys Suomen kansanedustuslaitoksen esteettömyydestä ja kansalaisten
yhdenvertaisista mahdollisuuksista osallistua demokraattiseen toimintaan*

SISÄLLYS

EDUSKUNNAN ESTEETTÖMYYS- JA SAAVUTETTAVUUSSELVITYS

1. Johdanto – Demokratia kaikille	3
2. Tiivistelmä ja toimenpide-ehdotukset	5
3. Esteettömyys ja saavutettavuus määritelminä ja tavoitteina	8
4. Kokemuksia Ruotsin parlamentista	13
5. Eduskunnan viestinnällinen saavutettavuus – nykytilanteesta tavoitetasoon	15
6. Eduskuntarakennusten esteettömyys – ehdotettavat muutokset	20
7. Eduskunnan työntekijöiden ja kansanedustajien koulutus	23
8. Eduskunnan esteettömyysseurannan virkavastuut jatkossa	24
9. Vaalit ja puolueltoiminta esteettömyysnäkökulmasta	24
10. Linkkejä	26
11. Redogörelsen på svenska	27

Liitteet:

- 1. Invalidiliiton tekemät eduskunnan esteettömyyskartoitustyö ja ehdotukset;
arkkitehti Kirsti Pesola, Invalidiliitto**
- 2. Muistio eduskuntatalon näköympäristöön liittyvistä havainnoista; Juha
Seppälä, Näkövammaisten keskusliitto**
- 3. Eduskunnan verkkopalveluiden uudistustyön esteettömyysvaatimukset**
- 4. Huomioon otettavia asioita eri vammaisryhmien ympäristön suunnittelussa;
kansanedustaja Ulla Anttila**
- 5. Eduskunnan koulutuspäivän ohjelma**

1. JOHDANTO – DEMOKRATIA KAIKILLE

Pohjoismaiden Vammaispoliittinen Neuvosto, joka on neuvoa-antava vammaispoliittinen elin koko Pohjoismaiden neuvostolle ja Pohjoismaiden ministerineuvostolle, päätti vuonna 2005 kartoittaa pohjoismaiden kansanedustuslaitosten esteettömyyttä ja kansalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua demokraattiseen toimintaan kotimaissaan. Pohjoismaiden Vammaispoliittisen neuvoston jäsenen ja veteraanikansanedustaja Margareta Pietikäisen kautta selvitystyö saavutti myös Suomen eduskunnan. Eduskunnan vammaisasiain yhteistyöryhmä, johon Margareta Pietikäinen oli yhteydessä, päätti ehdottaa esteettömyystyöryhmän perustamista eduskuntaan.

Eduskunnan esteettömyys- ja saavutettavuustyötä käsittelevä työryhmä perustettiin eduskunnan kansliatoimikunnan päätöksellä vuoden 2005 lopussa. Työryhmän tehtäväksi annettiin:

- **kartoittaa parannusehdotukset esteettömyyden ja saavutettavuuden lisäämiseksi eduskunnassa sekä tehdä esityksiä näiden toimeenpanemiseksi ; ja**
- **tehdä ehdotus esteettömyyteen, vammaisten henkilöiden asemaan ja osallistumismahdollisuuksiin liittyvän koulutuksen järjestämiseksi eduskunnassa**

Työryhmään nimettiin seuraavat eduskunnassa toimivat henkilöt: Työryhmän puheenjohtajaksi kansanedustaja Ulla Anttila, kansanedustajat Eero Akaan-Penttilä ja Arja Alho, apulaistiedotuspäällikkö Rainer Hindsberg, työfysioterapeutti Tiina Laakso, korjausesimies Timo Saikkonen, turvallisuusjohtaja Jukka Savola ja sihteeriksi Suzan Ikävalko.

Asiantuntijajäsenikseen työryhmä päätti kutsua arkkitehti Kirsti Pesolan Invalidiliitosta sekä projektipäällikkö Päivi Tahkokallion Stakesin koordinoimasta Suomen Design for all -verkostosta. Arkkitehti Kirsti Pesolan erityisala on fyysinen esteettömyys rakennuksissa ja projektipäällikkö Päivi Tahkokallio on erikoistunut viestinnän ja tietoyhteiskunnan esteettömyys- ja saavutettavuuskysymyksiin.

Eduskunnassa toteutettuihin esteettömyyskartoituksiin ovat osallistuneet myös Harri Leivo ja Elina Akaan-Penttilä Invalidiliitosta, Juha Seppälä Näkövammaisten Keskusliitosta sekä arkkitehti Jukka Rasa Kuulonhuoltoliitosta.

Alustavasta mietintöluonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta;
 Kehitysvammaliiton Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin johtaja Eija Roisko, Papunet-verkkopalveluyksikön johtaja Marianna Ohtonen, Selkokeskuksen johtaja Hannu Virtanen sekä Ikäihmisten tietotekniikkayhdistys Enter ry

Työryhmä kokoontui kuukausittain puolen vuoden ajan ja se tutustui Ruotsin eduskunnan esteettömyys ja saavutettavuus työhön opintomatallaan 27.3.2006. Opintomatkan tietoja (selostettu luvussa 4) pyritään soveltamaan Suomen eduskunnan vastaavia ratkaisuja suunniteltaessa.

Eduskunnassa on samaan aikaan ollut meneillä useita muitakin kehittämisprojekteja (verkkopalvelujen uudistustyö, istuntosalin perusparannus, vierasryhmien opastuskartoitukset sekä eduskunnan rakennusten peruskorjaussuunnittelu), joiden työtä on pyritty hyödyntämään ja joihin on myös pyritty vaikuttamaan parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi.

Eduskunta viettää satavuotiaan kansanvallan juhluvuotta tänä vuonna. Kaikkien kansalaisten tulisi jo olla tasavertaisia toimijoita demokraattisessa yhteiskunnassamme – puolueaktiiveina, valittuina edustajina ja äänestäjinä yleisissä vaaleissa.

Suomen perustuslain yhdenvertaisuuspykälä (6§) toteaa mm., että "Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän yleisen syyn perusteella". Yhdessä lain 14 §:n vaali- ja osallistumisoikeuksien kanssa edellytys on, että julkisen vallan on edistettävä kaikkien yksilöiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja heitä koskevaan päätöksentekoon.

Yllä oleviin ohjeisiin ja arvoihin tukeutuen työryhmä saattoi päätökseen sille annetun tehtävän tällä raportilla elokuussa 2006.

2. TIIVISTELMÄ JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Saavutettava viestintä

Saavutettava viestintä on selkeää ja palvelee tarkoituksenmukaisesti kaikkia vastaanottajia. Kaikille ymmärrettävä tiedon välittäminen turvataan monimuotoisen viestinnän keinoin sekä kouluttamalla viestinnän ammattilaisia ymmärtämään esteetöntä tiedonsaantia tarvitsevan henkilön erityistarpeet. Eduskunnan viestinnän saavutettavuushaasteet koskettavat sekä suullista ja painettua viestintää että verkkoviestintää. Vastaanottajien moninaisuus edellyttää myös viestinnältä monikanavaisuutta ja muun muassa ikäihmisten, eri tavoin vammaisten henkilöiden tai toisesta kulttuuriympäristöstä tulleiden kansalaisten tarpeiden ymmärtämistä.

Verkkoviestinnän saavutettavuushaasteet ovat sekä teknisiä että sisällöllisiä. Verkkosivujen teknisen ratkaisun on muun muassa mahdollistettava se, että heikkonäköinen tai sokea käyttäjä saa tiedon käyttöönsä puheversiona ja että sisältö on mahdollista sijoittaa sivuille helposti ymmärrettävässä muodossa. Sisältötuotannon on palveltava monenlaisia käyttäjiä: myös esimerkiksi niitä, joille selkeä kieli kognitiivisten haasteiden tai oppimisvaikeuksien vuoksi on erityisen tärkeää. Selkokieliä osioita tarvitaan tukemaan perussisältöjä.

Painetun viestinnän saavutettavuudessa oleellista on sekä selkeä ulkoasu että sisältö. Perusasioita ovat selkeiden kirjasimien valinta, niiden riittävä koko ja riittävät kontrastit tekstin ja taustan välillä sekä tarkoituksenmukainen palstan leveys. Sisällön saavutettavuutta palvelee ennen muuta selkeä kieli ja helposti hahmotettavat tekstikokonaisuudet.

Eduskunnan ulkoisen viestinnän saavutettavuuden suurin haaste on jatkuvuus - pysyvästi hyvä laatu. Tämä edellyttää selkeää tavoitteenasettelua mutta myös jatkuvaa arviointia. Erityisesti verkkoviestinnän kohdalla saavutettavuuden säilyttäminen edellyttää säännöllistä seurantaa ja työpanosta.

Ehdotus 1: Yksi uusi tiedottajan vakanssi eduskuntatiedotukseen

Materiaalin päivityksen, muun ajantasaistamisen ja hyvän saavutettavuuden edistämiseksi tarvittaisiin työpanos, joka vastaa yhtä tiedottajan virkaa.

- *Eduskunnan pitää tarjota oma-aloitteisesti vähintään keskeinen tiedotuksen perusmateriaali (suhteessa informaatioarvoon) ja palvelut myös erityisryhmille soveltuvina.*
- *Tarjonnan pitää olla tasalaatuista ja ajantasaista, se ei siis saa vanhentua.*
- *Automaattisesti olemassa olevan materiaalin lisäksi eduskunnalla on oltava jonkinlainen kapasiteetti vastata itse tai ostopalveluiden muodossa pyyntöihin joissa pyydetään jotain muuta tiettyä (etukäteen määriteltyihin kategorioihin sisältyvän) materiaalia erityisryhmille soveltuvana, esimerkiksi selkokielisenä.*
- *Osa palveluista kannattanee hankkia ostopalveluina.*

Katso tarkemmin s. 18

Rakennuksen esteettömyys

Esteetön rakennus on hyvä ja toimiva kaikille. Se ei syrji eikä aseta ihmisiä eri asemaan toimintakyvyn tai muitten ominaisuuksien vuoksi. Esteettömyys lisää omatoimisuutta ja tasa-arvoisuutta ja vähentää passivoitumista. Esteettömyysmääräykset koskevat nykyisin kaikkea rakennussuunnittelua, yleisötilojen lisäksi siis myös mm. työympäristöjä.

Eduskuntatalo on rakennettu kolmella eri aikakaudella, 1930-, 1970- ja 2000-luvulla. Esteettömyyteen liittyviä määräyksiä ja ohjeita on ollut olemassa vasta 1970- ja 2000-luvun laajennusten suunnitteluvaiheissa. Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää, että eduskunnan pääarakennus on aikansa tuotteena hyvin esteellinen ennen kaikkea sen erittäin runsaitten – ja toki usein myös komeitten portaikkojen vuoksi sekä mm. lähes alkuperäisinä säilytettyjen valaistusratkaisujen vuoksi.

Nykyinen julkiset rakennukset on kuitenkin suunniteltava niin, että kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus osallistua yhteiskunnan erilaisiin toimiin. Se edellyttää esteettömyyttä myös eduskuntatalolta, jossa kansanedustajien ja virkamieskunnan lisäksi käy huomattava määrä vierailijoita ja erilaisia asiantuntijoita.

Ehdotus 2: Uusi yhteinen sisäänkäynti päätaloon

- *Rakennukseen tehdään yksi uusi, kaikille soveltuva esteetön sisäänkäynti. Uuden sisäänkäynnin kautta ohjataan kaikki vierailijaliikenne ja sinne keskitetään turvatarkastus.*

Katso tarkemmin s. 21

Ehdotus 3: Toimiva hissiratkaisu ja luiskia ja tasonostimia tavarakuljetuksille päärakennukseen

- *Pohjoisen hissitornin hissi (ulottuu väestönsuojasta 5. kerrokseen saakka) uusitaan niin, että kahden erillisen hissikorin tilalle asennetaan yksi suuri hissikori ja siihen leveä oviaukko.*
- *Pienet tasoerot hoidetaan mahdollisuuksien mukaan tasonostimin tai loivin luiskin. Nykyisiä olemassa olevia luiskia loivennetaan aina kun se on mahdollista jos niitä ei pysty korvaamaan tasonostimilla.*

Katso tarkemmin s. 21

Ehdotus 4: Istuntosalin esteettömyys ml. puhujakoroke

- *Toteutetaan esteetön pääsy salista puhujakorokkeelle*

Katso tarkemmin s. 22

Eduskunnan koulutus

Ehdotus 5: Eduskunta järjestää virkamiehilleen koulutusta esteettömyys ja saavutettavuuskysymyksissä

- Yleinen koulutuspäivä eduskunnan henkilökunnalle ja kansanedustajille
- Eduskunnan johdon koulutuspäivä
- Eduskuntatiedotuksen koulutus siten, että yksikkö kykenee systemaattisesti selkeään yleiskielen tuottamiseen ja esteettömyys- ja saavutettavuuskysymysten huomioon ottamiseen.

Katso tarkemmin s. 23

Ehdotus 6: Esteettömyys ja saavutettavuustyön seuranta ja vastuut

- Työryhmä esittää, että eduskunta nimeää vastuuhenkilöt (2 kpl) esteettömyys ja saavutettavuus asioille.
- Työryhmä esittää, että seuraavalla vaalikaudella perustetaan seurantatyöryhmä, joka arvioi tämän työryhmän esitysten toteutumista ja tarvittavia jatkotoimenpiteitä.

Katso tarkemmin s. 24

3. ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS MÄÄRITELMINÄ JA TAVOITTEINA

Esteettömyys ja saavutettavuus määritelminä ja tavoitteina

Esteettömyys on tärkeä asia suurelle joukolle kansalaisia, ei vain eri tavoin vammaisille henkilöille. Esteettömyys merkitsee kaikille parempaa laatua, mutta erityisesti vammaisille ihmisille, ikäihmisille, lapsille, maahanmuuttajille ja esimerkiksi luki- tai oppimishäiriöistä kärsiville se on yhteiskunnan toimiin osallistumisen edellytys.

Esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka tarkoittaa kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista yhteiskunnan erilaisiin toimiin, työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se merkitsee asumista, palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä, ennakkoluulojen hälventymistä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Se mahdollistaa myös itsenäisen asioimisen ja työnteon henkilöille, jotka huonosti toimivassa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. Esteettömyys lisää omatoimisuutta ja tasa-arvoisuutta ja vähentää passivoitumista.

Mitä on esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömässä yhteiskunnassa kaikki voivat toimia yhdenvertaisina. Mitä esteettömämpi yhteiskunta on, sitä vähemmän tarvitaan erityisratkaisuja esimerkiksi vammaisille ihmisille.

Tässä raportissa esteettömyys ja saavutettavuus on määritelty seuraavasti:

Esteettömyydellä tarkoitetaan rakennetun ympäristön toimivuutta, tuotteiden helppokäyttöisyyttä ja palveluiden ja viestinnän saavutettavuutta kaikkien käyttäjien kannalta. Perinteinen ympäristöön liittyvä esteettömyyskäsite on siis laajentunut koskemaan kaikkea yhteiskunnan toimintaa - myös palveluja, koulutusta, kulttuuria - ja esteettömyyden rinnalla puhutaan saavutettavuudesta. Perinteinen esteettömyyskäsite keskittyi vammaisryhmiin. Nykyisin esteettömyys koskettaa kaikkia kansalaisia, vaikkakin vammaisten henkilöiden erityistarpeet ovat keskeinen lähtökohta esteettömän ympäristön suunnittelulle.

Esteettömyys voi olla fyysistä, psyykkistä, sosiaalista tai taloudellista. Olennaista on ymmärtää ja tiedostaa, että esteettömyyteen vaikuttavat myös asenteet. Asennemuutos on tärkeää parannuksiin pyrittäessä. Esimerkiksi vammaisiin henkilöihin kohdistuvat ennakkoluulot ovat edelleen nyky-Suomessa ongelma heidän jokapäiväisen elämänsä sujuvuuden kannalta.

Rakennetun ympäristön esteettömyys

Liikkumis- ja toimimisesteisiä ovat henkilöt, joiden kyky liikkua ja toimia itsenäisesti on sairauden, vamman tai muun syyn takia heikentynyt väliaikaisesti tai pysyvästi. Liikkumis- ja toimintaesteisten henkilöiden ongelmat liikkua, osallistua ja toimia yhteiskunnassa perustuvat siihen, ettei kyky toimia ole vapaaehtoisesti valittu, eikä tällöin myöskään vaihtoehtoisia toimintatapoja ole olemassa.

Esteetön ympäristö on välttämätön monille ihmisryhmille, mutta se hyödyttää myös muita tilojen käyttäjiä, eikä se ole haitaksi kenellekään. Esimerkiksi lastenvaunun tai rollaattorin kanssa liikkuminen, tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat, kun esteitä ei ole.

Toisaalta voidaan ajatella, että käyttäjien sijasta rakennus tai rakennettu ympäristö, jossa kaikki käyttäjät eivät voi toimia, on liikkumis- ja toimimisesteinen. Rakennukset suunnitellaan kuitenkin ihmistä varten, ei ihmistä rakennuksia varten. Vaikka rakentamista koskevaa säännöstöä on kehitetty esteettömyyttä edistävään suuntaan, uupuu käytännön toteutus yhä vielä tavoitteista. Lisäongelman muodostaa hitaasti uusiutuva, olemassa oleva rakennuskanta, joka on tehty aikansa määräysten ja ihanteiden mukaisesti.

Esteettömyys ei välttämättä maksa rakennusvaiheessa esteellistä enempää, se vaatii yleensä vain hyvää suunnittelua ja suunnitelmien toteuttamista. Esteettömyyden toteutuminen on usein myös pienistä valinnoista kiinni. On selvää, että riittävän tilava hissi, jonne ei ole portaita ja jolla pääsee talon kaikkiin kerroksiin, on järkevää ja nykyaikaista suunnittelua. On hyvä muistaa myös, että hissi on eniten käytetty joukkoliikenneväline.

Pitkällä aikavälillä esteettömyys tulee esteellistä edullisemmaksi, sillä tilojen toimivuus vähentää muutostarvetta, lisää eri toimintojen sujuvuutta ja nopeuttaa esimerkiksi asiointia ja siirtymistä paikasta toiseen.

Rakennuksissa kaikkiin tiloihin ja kerrostasoihin tulisi olla helppo päästä. Lisäksi tilojen ja niissä olevien toimintojen tulisi olla mahdollisimman helposti käytettäviä, loogisia ja merkitty selvästi esimerkiksi graafisin merkein.

Esimerkiksi esteetön joukkoliikenne koostuu kaikkien käytettävissä olevista liikennevälineistä ja niitä palvelevista pysäkki- ja laiturirakenteista sekä asema- ja terminaalirakennuksista. Esteetön ympäristö myös vähentää tapaturmia ja tuo sitä kautta suoraa säästöä yhteiskunnalle.

Viestinnän esteettömyys ja saavutettavuus

Fyysinen, tiedollinen ja viestinnän saavutettavuus edistävät yhdenvertaisuutta. Asenteellinen, sosiaalinen ja taloudellinen saavutettavuus edistävät kaikille saavutettavan yhteiskunnan kehittymistä. Tämä on myös eurooppalaisen tietoyhteiskunnan haaste: tietoyhteiskunta kaikille - Information Society for All - nostettiin tavoitteeksi jo EU:n yhteisessä tietoyhteiskuntaohjelmassa eEurope2005.

Tiedollinen saavutettavuus tarkoittaa ymmärtämisen helpottamista. Tähän liittyy kiinteästi tiedottamisen ja viestinnän saavutettavuus, joka tulisi huomioida sekä painetussa että sähköisessä mediassa.

Viestinnän esteettömyydessä ja saavutettavuudessa on kysymys paitsi tekniikasta myös viestien selkeästä sisällöstä niin, että viestit saavuttavat kaikki käyttäjät - myös vanhuksat, vammaiset tai esimerkiksi maahanmuuttajat. Viestinnän saavutettavuus tarkoittaa ymmärtämisen helpottamista sekä teknisten ratkaisujen että viestinnän sisältöjen myötä. Painetussa mediassa esimerkiksi kirjasinten tarkoituksenmukainen koko, taustan ja tekstin riittävät kontrastit ja palstan sopiva leveys tukevat saavutettavuutta. Verkkoviestinnässä teknisen alustan rakentaminen siten, että se noudattaa WAI-ohjeita (verkkoviestinnän kansainväliset esteettömyysohjeet, Web Accessibility Initiative, julkaistu myös suomeksi), tukee saavutettavuutta. Sisältötuotannossa oleellista on selkeän kielen käyttäminen ja myös selkokielen materiaalin tuottaminen niitä käyttäjiä varten, joille selkeä peruskielikään ei riitä. Tekninen ja sisällöllinen saavutettavuus edellyttävät käytännössä monikanavaista viestintää: perinteinen painettu viestintä, puhelinpalvelu, verkkoon tuotettu sisältö, jota voi lukemisen lisäksi myös kuunnella, selkokielen materiaali ja viittomakieliset sisällöt täydentävät ja tukevat toisiaan ja varmistavat, että kaikki käyttäjät saavuttavat sisällöt. Jokaisella yhteiskunnan jäsenellä on oikeus tarpeelliseen tietoon.

Kommunikaation esteettömyys ja saavutettavuus

Kommunikaation esteettömyydellä ja saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että tiedonsaanti ja tiedon välittäminen turvataan monimuotoisen viestinnän keinoin (myös esimerkiksi näkö-, kuulo- ja puhevammaisten tarvitsemissa muodoissa). Jokaisella ihmisellä on oikeus esteettömään kommunikointiin ja saavutettavaan tietoon. Esteetön kommunikointi ei välttämättä perustu vain puhutun tai kirjoitetun yleiskielen käyttöön, viestiä voi myös selkokielellä, viittomilla, pistekirjoituksella, äänitteillä tai graafisin merkein. Esteetön kommunikointi saattaa tällöin edellyttää erityistä kommunikaatiomateriaalia tai -teknologiaa, tulkkipalvelun käyttöä sekä fyysisesti ja asenteellisesti esteetöntä kommunikaatioympäristöä.

Mikäli puhe- tai aistivammainen henkilö valitaan kansanedustajaksi tai kutsutaan kuultavaksi eduskuntaan, tulee eduskunnan varmistaa, että henkilöllä on tarvittavat tulkki- ja kommunikaatiojärjestelyt mm. täysistuntoon ja valiokuntatyöhön. Toimintakyvyn rajoite ei saa olla esteenä kommunikaatiolle.

Käyttäjäryhmät – kenen eduskunta?

Eduskunnassa esteettömyyttä ja saavutettavuutta on tarkasteltava usean käyttäjäryhmän kautta. Näitä ovat mm. kansanedustajat, eduskunnassa työskentelevät virkamiehet ja muut työntekijät, talossa käyvät asiantuntijat ja vierasryhmät. Eri käyttäjäryhmillä on eduskunnan esteettömyyden suhteen hyvin samankaltaisia, mutta osittain myös eriytyviä vaatimuksia.

Kansanvallan kannalta on olennaista, että yhteiskunnan monimuotoisuus voi heijastua eduskunnassa ja kaikki, myös eri tavoin vammaiset henkilöt voivat toimia kansanedustajina ilman, että eduskunnan tilat tai viestintäteknologian puutteellisuus aiheuttaisivat hänen toiminnalleen ongelmia. Eduskunnan on pystyttävä toimimaan myös eri tavoin vammaisten henkilöiden työnantajana. Kehitettäessä eduskunnasta kansanedustajien, henkilökunnan ja vierailijoiden kannalta mahdollisimman esteetöntä, on huomiota kiinnitettävä sekä yleisiin esteettömyyskysymyksiin että myös siihen, että tarvittaessa on valmius toteuttaa yksilöllisesti toimivia erityisratkaisuja.

Kansalaisten esteetön pääsy eduskuntaan liittyy myös kansanvallan toimivuuteen. Nyky-Suomessa on erittäin tärkeää, että kaikki voivat paitsi saada tietoa eduskunnasta ja sen tekemistä päätöksistä, myös vaikuttaa niihin. Siksi tiedon saavutettavuus mm. verkkosivujen välityksellä on ensisijaisen tärkeää.

Eduskunnan esteettömyys ja saavutettavuus pääarakennuksessa

Eduskunnassa rakennusten esteellisyteen törmää eri tavoin eri tiloissa. Pääarakennuksessa vastassa ovat monet portaat, menipä miltei mihin tahansa. Pahimmin ne haittaavat pyrittäessä rakennukseen sisälle. Uudella puolella tasoerot on ratkaistu hyvin, mutta sielläkin on seikkoja, jotka toisin toteutettuna helpottaisivat monen liikkumista. Esimerkkinä siitä ovat erittäin kiiltävät, voimakkaita heijastuksia aiheuttavat lattiapinnat sekä opaskyltit, joita on vaikea lukea.

Esteettömyysvaatimukset verkossa

Eduskunnan verkkopalveluiden ja muun viestinnän esteettömyyttä on tarkasteltu ensisijaisesti saavutettavuusnäkökulmasta. Eduskunnan julkiset verkkopalvelut ovat juuri uudistuneet ja uudet verkkosivut avautuvat käyttöön viimeistään syksyn 2006 aikana. Materiaalia on tuotettu saavutettavuusnäkökohdat huomioon ottaen niin verkkosivuille kuin muutenkin.

Kuten Eduskunnan julkisen verkkopalvelun uudistamisen suunnitteluraportissa todetaan, eduskunta.fi verkkopalvelu tulee tarjota palveluja sekä informaatiota kaikille, iästä, osaamistasosta, fyysisistä tai henkisistä kyvyistä, laitteistosta tai tietoliikenneyhteydestä riippumatta.

Esteettömyys (eli saavutettavuus, engl. accessibility), tarkoittaa sitä, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytettävissä. Tällöin kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että ihmisillä ovat erilaiset lähtökohdat ja edellytykset aistien, liikuntakyvyn, kielellisten valmiuksien sekä muiden fyysisten ja psyykkisten seikkojen suhteen.

Erilaisuus voi merkitä esimerkiksi hyvin suurta tai hyvin pientä kirjasinlajia, hiirettömyyttä, mustavalkonäyttöä, kämmenmikroa, tai hidasta Internet-yhteyttä. Osalle ihmisistä erilainen käyttötapa on välttämätön. Kyse on siis muun muassa siitä, miten hyvin verkkosivut ovat CP-vammaisten, selkokielenkäyttäjien ja puhevammaisten ihmisten käytettävissä.

Käytettävyydestä ja esteettömyydestä on hyötyä esimerkiksi ikäihmisille ja eri-ikäisille lapsille sekä ihmisille, joiden verkon käytössä on jokin tilapäinen tai pysyvä erityisongelma. Ongelma voi olla myös tekninen, esimerkiksi käytettävän laitteen ominaisuuksista johtuva, kuten mobileissa päätelaitteissa.

Tärkeintä esteettömyyden varmistamisessa on järkevä suunnittelu, joka huomioi esteettömyyden (eli saavutettavuuden). Mikäli esteettömyys otetaan huomioon jo suunnitteluvaiheessa, se ei juuri lisää kustannuksia ja samalla sivusta tulee helppokäyttöisempi kaikille.

Esteettömyys saavutetaan noudattamalla yksinkertaisia suunnitteluperiaatteita ja sopivia toteutustekniikoita. Käytössä olevia tekniikoita on määritellyt lähinnä W3C organisaatio, joka on myös antanut ohjeita esteettömyydestä. Ohjeet koskevat sekä yleisiä suunnitteluperiaatteita että eri tekniikoiden (HTML, CSS, yms.) soveltamista.

4. KOKEMUKSIA RUOTSIN PARLAMENTISTA

Eduskunnan esteettömyystyöryhmä sai opintomatkallaan kattavan ja mielenkiintoisen selvityksen Ruotsin parlamentin esteettömyys- ja saavutettavuustyöstä liittyen mm. kirjalliseen tiedotusmateriaaliin ja verkkoviestintään.

Ruotsin parlamentin verkkopalvelut

(Linkki: www.riksdagen.se)

Esteettömyysnäkökulma tuli Ruotsin parlamentin verkkotyöskentelyyn vuonna 2001. Syksyllä 2001 ja keväällä 2002 Ruotsin parlamentin keskuskanslian työryhmä kartoitti tarpeita ja toiveita tuotteista ja palveluista, joissa esteettömyysvaatimukset otettaisiin huomioon. Kartoituksen tuloksena syntyi raportti, johon sisältyi konkreettisia ehdotuksia toimenpiteistä. Raporttia täydennettiin myöhemmin asiakirjalla: *Handikappombudsmannens riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning*. Vammaisasiamiehen suuntaviivoihin kuuluu inventointilomake sekä muistilistoja, joista voi olla apua viranomaisen arvioidessa omaa toimintaansa, rekrytoinnissa tai esimerkiksi työhuonetta sisustaessa.

Nykymuotoiset, uudet verkkosivut otettiin käyttöön kesällä 2005. Pääsivulta löytyy omat linkit sekä viittomakielisille että selkokielisille verkkosivuille. Viittomakielisille löytyy esittely parlamentin toiminnasta, hallituksen muodostamisesta ja lakien säätämisestä ym. (staattista tietoa). Ajankohtaistietona löytyy ns. Beslut i korthet, jossa esimerkiksi syyskuusta 2005 tähän päivään on lyhyt selostus parlamentin tärkeimmistä päätöksistä, yhteensä noin 20 kappaletta (dynaaminen tieto).

Selkokielisillä sivuilla on niin ikään selkokieliset esittelyt parlamentin toiminnasta jne. Ajankohtaistietoa (beslut i korthet) löytyy saman verran kuin viittomakielisille.

Verkkomateriaalia löytyy myös vierailta kielillä. Englanninkielisillä sivuilla on laaja sisältö. Muun kieliset (espanja, farsi, serbia, kroatia ja bosnia) verkkosivut ovat hyvin suppeat. Sivuilla on lähinnä lyhyt perusesittely, uutiskirje, yhteystiedot sekä vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin. Useamman vähemmistökielen lisäämistä tähän kokeiluun harkitaan parhaillaan.

Tämän lisäksi koko riksdagen.se-verkkosivun voi saada luettuna omalta tietokoneeltaan ReadSpeaker-ohjelman avulla. Verkkosivujen käyttäjä voi myös itse vaikuttaa luettavuuteen valitsemalla haluamansa fontin, kirjasinkoon, rivivälin ja kontrastin. Ruotsin parlamentissa selkokieliset osiot kirjoitetaan tiedotusyksikössä. Kirjoittajille on järjestetty selkokielikoulutusta. Tulkkaus ja kuvaus viittomakielisille hankitaan ostopalveluna.

Muu (lähinnä kirjallinen) materiaali

Kirjallisen materiaalin osalta perusaineisto on valmiina selkokielisenä. Muu materiaali ja esimerkiksi parlamentin päätökset ovat saatavissa selkokielisinä tai muina erityisversioina (viittomakielisenä, pistekirjoituksella, puhekirjoina) tilauksesta. Tilauksia tulee melko harvoin, työmäärän tai kustannusten osalta taso ei ole merkittävä. Ruotsin parlamentissa selkokieliset osiot kirjoitetaan tiedotusyksikössä. Kirjoittajille on järjestetty selkokielikoulutusta. Tulkkaus ja kuvaus viittomakielisille hankitaan ostopalveluna

Ruotsin parlamentin kattava satsaus tiedon saavutettavuuteen näkyy myös henkilöstöresurssien puolella; Ruotsin tiedotusyksikössä on 45 virkamiestä. Suomessa eduskuntatiedotuksessa vastaava luku on 14.

Ruotsin parlamenttirakennuksen esteettömyys

Ruotsin parlamenttirakennus on rakennettu vuonna 1905. Rakennus peruskorjattiin ja laajennettiin 1970-luvulla, jolloin valmistui mm. nykyinen, kokonaan uusi istuntosali. Rakennuksen ikä ja perusratkaisut ovat Ruotsin eduskunnassa – ja erityisesti sen istuntosalissa – niin erilaiset kuin Suomessa, että suoraan sovellettavaa tietoa fyysisen esteettömyyden osalta kertyi suhteellisen vähän.

Parlamenttirakennuksen istuntosalin peruskorjaus ja muutostyöt ovat parhaillaan meneillään. Työn aikana tullaan mm. kansanedustajien kalusteet uusimaan kokonaan ja samalla loivasti kaltevan salin etuosa muutetaan täysin tasaiseksi. Tähän liittyy myös loivan luiskan rakentaminen niin, että matalahkolle puhujakorokkeelle pääsee esteettömästi. Puhujapöytäkorkeus on jo nyt säädettävissä puhujan tarpeiden mukaan.

Oleellista oli kuitenkin havaita määrätietoinen pyrkimys kohti esteetöntä rakennusta. Toteutettuna oli jo mm. istuntosalin lehterin muuttaminen paremmin pyörätuolikäyttöön soveltuvaksi (lehterin etuosan laajentaminen ja kaiteen materiaalin vaihtaminen läpinäkyväksi) sekä esteettömien varapoistumisteitten ja ns. turva-alueitten toteuttamisella.

Nykyisen istuntosalin arkkitehtuuri ei ole millään tavoin kärsinyt jo toteutetuista sen enempää kuin vielä tulossa olevista muutoksista. Rakennuksen esteettömyyden kehittämisestä vastaa yksi virkamies, arkkitehti Rolf Egertz, joka aikoinaan työskenteli arkkitehtitoimistossa, joka suunnitteli 1970-luvulla toteutetut muutos- ja laajennustyöt.

5. EDUSKUNNAN VIESTINNÄLLINEN SAAVUTETTAVUUS – NYKYTILASTA TAVOITETASOON

Nykytilanne - Verkkopalvelut

(Linkki: www.eduskunta.fi)

Eduskunnan verkkopalveluiden esteettömyys

Eduskunnan julkisen verkkopalvelun uudistustyö valmistuu vuoden 2006 aikana. Eduskunta.fi verkkopalvelun esteettömyysvaatimukset voidaan jakaa kahteen pääluokkaan, teknisiin ja sisällöllisiin esteettömyysvaatimuksiin.

Teknistä esteettömyyttä parannetaan tarjoamalla käyttäjälle pääsy Eduskunnan verkkopalveluun vaikka;

1. Käyttäjä on tilanteessa, jossa jokin häiritsee joko näkökykyä tai hiiren käyttöä tai käyttäjällä ei ole tai hän ei voi hyödyntää näppäimistöä tai hiirtä.
2. Käyttäjällä on vain tekstinäyttö, pieni näyttö tai hidas Internet-yhteys tai varhaisempi versio selaimesta, kokonaan eri selain, ääniselain (esim. Jaws) tai erilainen käyttöjärjestelmä (Mac, Linux).

Sivustojen tietosisältöä uudelleen jäsentämällä, suunnitteluratkaisuja muuttamalla ja sisältöä muokkaamalla voidaan palvelua kehittää edelleen esteettömämmäksi.

Sisällöntuotannossa sekä asiasisällöissä voidaan edellä mainittujen vaatimusten mahdollistamiseksi ottaa huomioon seuraavat asiakokonaisuudet:

1. Eduskunta.fi verkkopalvelun sivujen tietosisällön tulee olla käytettävissä vaikka käyttäjä ei puhu tai ymmärrä vaivattomasti kieltä, jolla asiakirja on kirjoitettu, käyttäjällä on vaikeuksia lukea tai ymmärtää tekstiä tai käyttäjä ei voi nähdä, kuulla, liikkua tai käsitellä jonkin tyyppistä tietoa.
2. Käyttäjän on itse pystyttävä muuttamaan esimerkiksi verkkopalvelun sivujen kirjasinkokoa suuremmaksi omasta selaimestaan.

Helppo ymmärrettävyys ja navigoitavuus tarkoittavat tässä yhteydessä selkeää ja yksiselitteistä kielenkäyttöä seko helposti ymmärrettäviä termejä sekä menetelmiä sivulla liikkumiseen ja tietosisältöjen välillä navigoimiseen.

Sisällöille ja palveluille voidaan laatia erillisiä vaihtoehtoisia esitys- ja käyttömuotoja, kuten tekstille selkokielineen vaihtoehto, viittomakielineen videoesitys, asian esitys kuvina taikka teksti äänen luettuna. Myös sisällön eri kieliversiot voidaan liittää mukaan tähän ryhmään.

Eduskunnan verkkosivujen uudistusprosessi

Eduskunnan verkkosivujen uudistusprosessissa saavutettavuuden varmistamiseen on kiinnitetty huomiota. Mallisivuja on testattu tarkoituksenmukaisesti ja taustatyö selvityksineen on hyvin tehty. Stakesin Design for all -asiantuntijat Päivi Tahkokallio ja Mira Koivusilta ovat toimineet rakentavassa yhteistyössä eduskunnan verkkouudistustyöryhmän kanssa. Jatkokuulemisia/käyttäjätestauksia internet-sivujen käytettävyydestä ja kehittämisestä pyritään järjestämään ainakin Selkokieliokeskuksen, Papunet-verkkopalveluyksikön ja ikäihmisten järjestön Enter ry:n kanssa.

Eduskunnan verkkosivujen kieliversiot ovat suomi, ruotsi ja englanti. Ranskankieliset eduskuntasivut ovat työn alla.

Uusilla verkkosivuilla on mm. nykyiset viittomakieliset esittelyvideot (14 kpl), mutta nämä korvataan päivitetyillä versioilla vuoden 2006 loppuun mennessä. Uusia verkkosivuja täydennetään myöhemmin myös selkokielisellä materiaalilla kesään 2007 mennessä. Eduskunnan sivujen viittomakieliset ja selkokielisets materiaalit liittyvät eduskunnan yleisesittelyyn. Ajankohtaista aineistoa ei nykyisillä resursseilla ole mahdollista tuottaa

On tärkeä muistaa, että erityisesti verkkoviestinnän saavutettavuus katoaa helposti matkan varrella, koska sisältöjä tuotetaan koko ajan. Eduskunnassakin on mietittävä, miten saavutettavuuden laatua pystytään parhaiten arvioimaan ja seuramaan jatkuvasti sivujen sisältöjen kehittyessä ja muutuessa.

Eduskunnassa meneillään oleva verkkouudistus on prosessi, jonka aikana opitaan koko ajan lisää ja jonka myötä myös herää uusia kysymyksiä ja tarpeitakin. Verkkosivujen teknisten ominaisuuksien parantamisen osalta voitaneen jatkossakin edetä nykyisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Verkkosivujen tekninen uusiutuminen tarkoittaa toivottavasti myös eduskuntatyöstä välittyvän tiedon sisällöllisen saavutettavuuden helpottumista. Eduskunnasta ulospäin suuntautuvan tiedon ja viestinnän merkitys kasvaa oleellisesti koko ajan. Se on tärkeä osa demokraattista prosessia ja kansalaisyhteiskuntaa, joka luo välineitä monitasoiselle dialogille virkamiesten, kansanedustajien ja kansalaisten välille. Työryhmä pitää tähän liittyen myös tärkeänä eduskuntatoimituksen, tiedottajien ja viestinnän riittävää kouluttamista hyvän, tiiviin ja selkeän kielen tuottamiseen kaikille. Koulutusta tarvitaan myös muiden esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvien kysymysten osalta ainakin eduskuntatiedotukselle sekä tietohallintatoimistolle, mahdollisesti myös muille viestinnästä vastuussa oleville tahoille.

Nykytilanne - muu eduskunnassa olemassa oleva saavutettava viestintämateriaali ja palvelut

Eduskunta on tähän asti vain osittain tyydyttänyt eri kohderyhmien erityistarpeita omassa viestintämateriaalituotannossaan. Esittelyvideot on tekstitetty sekä suomeksi että ruotsiksi, yleisesite ja satavuotisjuhlaesite on tuotettu selkokielenä sekä suomeksi että ruotsiksi, joitakin keskeisiä mutta suppeita eduskuntaesittelykokonaisuuksia on tuotettu viittomakielisinä videoesityksinä ja perusesite on tuotettu pistekirjoituksella.

Tavoitteet vaalikaudella 2007-2010:

Verkkopalvelut

Jatkossa on pohdittava, mitkä ovat pidemmän tähtäimen lisäresursointi- ja uudistustyötarpeet liittyen eduskunnan verkkosivuihin ja muuhun viestintään. Tavoiteltavana esimerkkinä voidaan pitää Ruotsia, jossa parlamentin pääsivuilta löytyvät esim. linkit sekä viittomakielisille että selkokielistä verkkosivuille. Helposti saavutettavaa ajankohtaistietoa parlamentin tärkeimmistä päätöksistä löytyy puolestaan ns. Beslut i korthet -sivuilta. Asiaa tarkasteltaessa on muistettava, että Ruotsissa näihin toimintoihin on osoitettu huomattavasti enemmän resursseja. Joidenkin toimintojen ulkoistamista voidaan harkita tulevaisuudessa.

Uusi eduskuntakausi voisi olla sopiva rajapyykki laajemmalle verkkouudistukselle ja mahdollisten uusien toimintojen ja resurssien käyttöönotolle. *Lähtökohtana on oltava, että verkkosivut ovat WAI 2 -standardien mukaiset. WAI2 -standardien lisäksi selkokielistä verkkosivuilla tulisi ottaa huomioon selkokieltä käyttävien ihmisten erityistarpeet.*

Verkkoon olisi tuotettava viimeistään ensi vaalikauden alussa selkokieli-versio verkkoesittelysivuista sekä esitteistä. Samalla pitäisi myös lisätä viittomakielistä materiaalia sekä mahdollisesti synteettinen äänituki verkkosivuista samaan tapaan kuin Ruotsissa. Tämä edellyttää mm. selkokielikoulutusta jos se tehdään omin voimin. Viittomakielinen materiaali tuotettaneen ostopalveluna. Vaalikauden vaihe on eduskuntatiedotuksessa muutenkin hyvin vilkasta aikaa, runsaan päivitetävän materiaalin vuoksi. Jos uudistukset ja parannukset tehdään eduskunnan omin voimin ja nykyisillä resursseilla, niin työ tulee kestäämään pitempään -varsinkin kun esim. koulutus pitää järjestää ensin. Toimivat ja tiiviit yhteydet alan järjestöihin ja muihin toimijoihin pitää olla, koska näin saadaan arvokasta tietoa siitä, mitä kannattaa tehdä ja mitä ei.

Esitteet ja muu tiedotusmateriaali

Työryhmä esittää, että tiedotuksessa pyritään vähintään yhtä esteettömiin ja saavutettaviin palveluihin kuin Ruotsissa:

- Kirjallisen materiaalin osalta perusaineiston on oltava valmiina selkokielisenä. Muu materiaali ja esimerkiksi parlamentin päätökset olisi oltava saatavissa selkokielisinä tai muina erityisversioina (viittomakielisenä, pistekirjoituksella, puhekirjoina) tilauksesta.
- Tiedon arkistointi; kaikki oleellinen materiaali tulisi arkistoida siten, että se on mahdollista ottaa käyttöön myöhemmin helposti ja erilaisin tekniikoin.

Televisioitujen eduskuntaistuntojen tekstitys ja viittomakielen tulkkauk

Televisio on edelleen merkittävä tiedotusväline, jonka kautta eduskunnan toimintaa seurataan. Siksi Yleisradion eduskuntalähetyksissä pitäisi pyrkiä mahdollisimman toimivaan viittomakielen tulkkauksen ja tekstityksen järjestämiseen. Tulkkauksesta ja tekstityksestä pitää toimittaa tieto kansalaisille myös ohjelmista tiedotettaessa.

Työryhmä ehdottaa, että eduskunta neuvottelee YLEn kanssa sopimuksen siitä, että mahdollisimman laaja osa televisioituista istunnoista tulkataan viittomakielelle. Myös muiden kuin suorien lähetysten tekstittämisestä tulee neuvotella YLEn kanssa.

Tulkkipalvelut

Työryhmä ehdottaa, että eduskunnan virallisiin seminaareihin järjestetään tarvittaessa asianmukainen tulkkaus vammaisille henkilöille viittomakielellä tai puhe- tai kirjoitustulkkauksena.

Suosituksen pitäisi koskea virallisia seminaareja ja vastaavia tilaisuuksia, joita valiokunnat ja eduskunta järjestävät. Tulkkauksen järjestäminen edellyttää, että seminaaria järjestettäessä tiedetään, kuinka moni ja millaista tulkkausta tarvitseva henkilö aikoo osallistua seminaariin.

Yksi uusi tiedottajan vakanssi eduskunta tiedotukseen

Työryhmä pitää perusteltuna, että eduskunnan viestintäyksikön resursseja saavutettavaan tiedotukseen lisättäisiin: Materiaalin päivityksen ja muun ajantasaistamisen vuoksi tarvittaisiin työpanos, joka vastaa yhtä tiedottajan virkaa. Lisäksi osa palveluista on mielekästä hankkia ostopalveluina. Työryhmä korostaa, ettei kyse ole yhden saavutettavuus virkamiehen palkkaamisesta vaan koko tiedotusyksikön kompetenssin muokkaamisesta sellaiseksi, että saavutettavuus kysymykset tulevat systemaattisesti osaksi normaalitoimintoja läpäisyperiaatteella.

Istuntosalin peruskorjaus – Sali -2007 työryhmän tilanne

Istuntosalin peruskorjaus keskittyy salin tietotekniisiin perusparannuksiin eikä juurikaan salin fyysiseen olemukseen. Korjauksessa uusitaan kokonaisuudessa täysistuntosalin äänentoisto-, äänestys- ja istunnonseurantajärjestelmä. Tavoitteena on parantaa kansanedustajien työskentelymahdollisuuksia nykyisestä mm. parantamalla puheiden kuuluvuutta ja tarjoamalla edustajille nykyistä monipuolisemmat tiedot istunnon tapahtumista. Samoin kannettavien tietokoneiden käyttäminen salissa tulee mahdolliseksi. Salin yleisöpalveluita parannetaan sisäänkäyntien yhteyteen asennettavilla näytöillä.

Esteettömyystyöryhmä esittää, että tässä yhteydessä istuntosalissa (lehterille ja saliin) otetaan käyttöön induktiosilmukka. Näin taataan myös kuulokojetta käyttäville kommunikaation mahdollisuus.

Istuntotietoja jaetaan uudistuksen jälkeen verkkoon monin eri tavoin. Keskeinen uutuus on täysistuntojen tv-verkkolähetykset, joiden avulla istuntoa voi katsella ja kuunnella ajasta ja paikasta riippumatta. Kiinnostavimmat osat istunnoista lähetetään myös suorina televisiossa.

Sali 2007 – hankkeessa valmistellut tekniset ratkaisut otetaan käyttöön syysistuntokauden 2007 alusta.

6. EDUSKUNTARAKENNUSTEN ESTEETTÖMYYS – EHDOTETTAVAT MUUTOKSET

Eduskunnan esteettömyyttä on kartoitettu kolmen eri henkilökategorian tarpeista lähtien:

- 1. Eduskunnassa vierailevat henkilöt ts. yleisö, asiantuntijat jne.**
- 2. Eduskunnan työntekijät**
- 3. Kansanedustajat**

Invalidiliiton esteettömyysasiantuntijat Kirsti Pesola ja Harri Leivo kartoittivat eduskunnan esteettömyyttä kolmen päivän ajan maaliskuussa 2006. Kartoitus kattoi lähes kaikki eduskuntarakennuksen tilat. Toukokuussa tehtiin vielä täydentävä kartoitus yhdessä vammaisryhmien edustajien kanssa (Kuulonhuoltoliiton arkkitehti Jukka Rasa, näkövammaisten keskusliiton asiantuntija Juha Seppälä). Lisäksi Invalidiliiton vammaisasiamies Elina Akaan-Penttilä ja Kirsti Pesola ovat yhdessä käyneet läpi rakennuksen ongelmakohdat ja Invalidiliiton laatiman raporttiluonnoksen.

Kartoituksessa tuli esiin hyvin monenlaisia asioita, joista suurimpia on pääarakennuksen esteettömän sisäänkäynnin tarpeellisuus. Ajatus uudesta sisäänkäynnistä on linjassa eduskunnan Visitor-työryhmän ja vanhan päätalon peruskorjausta miettineen ryhmän linjausten kanssa. Uusi esteetön ja kaikkia palveleva sisäänkäynti on kiinnostava ajatus myös turvallisuuden ja fyysisen työhyvinvoinnin (eduskuntaan tulevat lähetykset ja niiden siirtely/kuljetukset) kannalta. Koska eduskunnassa oli jo virinnyt suunnitelma avata uusi sisäänkäynti pohjoispäähän, päätyi esteettömyystyöryhmä ottamaan tämän vaihtoehdon jatkotyönsä pohjaksi.

Laajemmat ongelmat mm. tavarakuljetusten ja auditorioon pääsyn osalta päätyvät tarkemman pohdinnan alaisiksi eduskunnan peruskorjauksen yhteydessä. Rakennuksien esteettömyys on tärkeää myös työsuojelullisista syistä, sillä se vähentää onnettomuuksien riskiä. Eduskuntaan on perustettu uusi peruskorjaustoimikunta varapuhemies Sirkka-Liisa Anttilan johdolla pohtimaan peruskorjausta ja sen koordinoitua muiden jo toimivien työryhmien kanssa. Esteettömyystyöryhmä pitää erittäin tärkeänä, että tiedonvaihto ryhmien välillä toimii kaikkien hyödyksi ja ajallaan. Näin etenkin, koska esteettömyystyöryhmän raportin liitteistä löytyy merkittävä määrä yksityiskohtaista tietoa ja parannusehdotuksia. Tätä jo tehtyä työtä kannattaa käyttää hyödyksi myös peruskorjausten yhteydessä.

Esteettömyystyöryhmän mielestä oleelliset muutostarpeet:

Arkkitehti Kirsti Pesolan laatimasta eduskunnan esteettömyyskartoituksesta nousevat tärkeimmiksi:

1. Uusi yhteinen sisäänkäynti päätaloon

Sisäänkäynti eduskunnan päärakennukseen eli E-rakennukseen on tällä hetkellä neljästä eri ovesta riippuen ihmisen toimintakyvystä ja siitä, missä asioissa hän liikkuu (vain kahdella ovella on turvatarkastus). Ihmisten ohjaaminen rakennukseen eri ovista toimintakyvyn mukaan on syrjivää.

Työryhmän ehdotus:

Rakennukseen tehdään yksi uusi, kaikille soveltuva esteetön sisäänkäynti. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi matalaan pohjoissiipeen, sen 1. kerrokseen. Uuden sisäänkäynnin kautta ohjattaisiin talon kaikki vierailijaliikenne. Myös ”pääovelle” tulevat lähetykset voisi osoittaa tänne. Tietenkin nykyinen vierassisäänkäynti portaitten yläpäässä säilytetään juhlayms. sisäänkäyntinä.

Uuden sisäänkäynnin yhteyteen voidaan keskittää esim. seuraavat toiminnot sen mukaan kuin ne katsotaan tarpeelliseksi: sisäänkäynti, turvatarkastus, videonkatselutila, yleisö-wc:t, vaatesäilytys, kännykkäsäilytys, museo, museokauppa ja kahvio, oppaitten toimistotilat ja ”odotustilat”.

Uuden esteettömän sisäänkäynnin toteuttaminen edellyttää mm. hissiyhteyden ulottamista sisäänkäyntikerrokseen saakka.

2. Toimiva hissiratkaisu tavarakuljetuksille päärakennuksessa

Tavarahissi väestönsuojasta (mm. kalustevarastointi) ulottuu ainoastaan K-käytävälle saakka ja kuitenkin suuriakin tavaroita, kalusteita jne. joudutaan siirtämään rakennuksen kaikissa kerroksissa lähes päivittäin. Muita tavarahissejä ei päärakennuksessa ole. Tavarankuljetusta hankaloittavia kulkuyhteyksiä on päärakennuksessa paljon (portaita tai jyrkkiä luiskia).

Työryhmän ehdotukset:

Pohjoisen hissitornin hissi (ulottuu väestönsuojasta 5. kerrokseen saakka) uusitaan niin, että kahden erillisen hissikorin tilalle asennetaan yksi suuri hissikori ja siihen leveä oviaukko. Tämä ei sinänsä muuttaisi hissien kuljetuskapasiteettia, nyt vain kahden pienen hissikorin tilalla liikkuisi yksi iso.

Rakennetaan kokonaan uusi hissi nykyisen paternoster-hissin viereiseen ”kainaloon” (toisesta kerroksesta alkaen nykyisen rakennuksen ulkopuolelle). Hissi ulottuisi kellarikerroksesta 6. kerrokseen saakka. Hissin ovet avautuisivat tarvittaessa kahteen eri suuntaan (itä ja etelä), jolloin sen avulla saadaan hoidetuksi valtaosa päärakennuksen tasoero-ongelmista.

Rakennetaan tasonostimia aina kun se on (ulkonäöllisesti) mahdollista. Esim. päärakennuksen sisääntuloaulan molemmissa päissä olevat muutaman portaan tasoerot voisi hoitaa tasonostimin, jotka on ”piilotettu” postin ja matkatoimiston tiloihin (kun todennäköisesti ei haluta luiskia näkyville). Tämä helpottaisi lähettien, siivoustyöntekijöitten ym. kärrykuljetuksia, mikä on myös työsuojelullinen asia. Ratkaisu helpottaa oleellisesti myös toimintarajoitteisten henkilöitten liikkumista talossa. Ratkaisu johtanee siihen, että matkatoimiston ja postin sijainti joudutaan harkitsemaan uudelleen.

Loivennetaan luiskia aina kun se on mahdollista. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kahden ”kourun” muodostama luiska ei ole hyvä ratkaisu, sillä se mahdollistaa ainoastaan sellaiset pyörälliset kuljetukset, joissa akseliväli edessä ja takana on sama; näin esim. kolmipyöräiset sähkökäyttöiset ”inva-mopot” eivät pysty niitä käyttämään.

3. Istuntosalin esteettömyys ml. puhujakoroke

Edustajien puhujanpönttöön on jyrkkien portaitten vuoksi mahdotonta päästä pyörätuolilla tai vaikeasti liikuntaesteisenä. Istuntosalin lehterille pääsyyn tarvitaan toimivampi meteliä aiheuttamaton luiska ja tarkoituksenmukaisia pyörätuolipaikkoja. ”Meteli” aiheutuu siitä, kun luiska voidaan asettaa paikoilleen vasta sitten kun ovi on ensin avattu, eli se ei voi olla pysyvästi paikallaan.

Työryhmän ehdotus:

- Tehdään esteetön pääsy puhujanpönttöön; tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi tekemällä huomaamaton, koko puhujanpöntön levyinen ovi sen salin puoleiseen etuseinään ja asentamalla sen taakse tasonostin, joka nostaa salin puolelta ylös halutulle korkeudelle. Nostinta voidaan käyttää myös, kun esimerkiksi pienikokoinen puhuja haluaa itsensä hiukan korkeammalle.

- Uusitaan lehterille johtava luiska ja pyritään varaamaan soveltuvat paikat pyörätuoleille. Toimiva ratkaisu edellyttää myös lehterin oven avautumista sisäänpäin tai liukuovea.

4. Valaistus

Eduskunnan pääarakennus on näköolosuhteiltaan hyvin hankala heikkonäköisen ja osin jopa normaalinäköisen kannalta. Keskeisiä epäkohtia ovat mm. liian alhainen yleis- ja kohdevalaistustaso, voimakasta häikäistymistä aiheuttavat ikkunat ja pistemäiset keinovalonlähteet sekä pintojen kiiltely. **Eduskuntatalon näköympäristöön ja akustiikkaan liittyviä havaintoja on esitelty tarkemmin Näkövammaisten keskusliiton Juha Seppälän raportissa (liite 2).**

Työryhmä ehdottaa, että eduskunnan peruskorjauksen yhteydessä käydään myös läpi mahdollisuudet parantaa eduskunnan päärakennuksen valaistusolosuhteita, kiinnittäen huomiota Seppälän raportissa mainittuihin seikkoihin.

7. EDUSKUNNAN TYÖNTEKIJÖIDEN JA KANSANEDUSTAJIEN KOULUTUS

Esteettömyys ja saavutettavuus sekä kaikkien henkilöiden yhdenvertainen kohtelu lähtee arvoista ja käsityksistä sekä tiedosta. Esteettömyys on myös toisen ihmisen kohtaamista ja huomioon ottamista esim. eduskunnan yleisöpalvelussa. Siksi koulutus on tärkeää!

1. Yleinen koulutuspäivä eduskunnan henkilökunnalle ja kansanedustajille

Työryhmä ehdottaa järjestettäväksi syksyllä 2006 koulutuspäivän esteettömyysasioista ja vammaisten henkilöiden asemasta eduskunnassa kansanedustajina, työntekijöinä tai vierailijoina. Koulutuksen kohderyhmä ovat kansanedustajat, eduskunnan virkamiehet ja muu henkilökunta. Koulutuksen järjestämiseen pyydetään mukaan myös vammaisjärjestöjen edustajat.

2. Eduskunnan johdon koulutuspäivä

Lisäksi työryhmä esittää tiiviimpää koulutuspakettia eduskunnan hallinnolliselle johdolle toteutettavaksi johdon koulutuspäivillä vuoden 2007 aikana.

3. Eduskuntatiedotuksen koulutus

Eduskuntatiedotukselle kokonaisuudessaan esitetään järjestettäväksi selkokielikoulutusta. Ruotsin parlamentin kokemusten perusteella hyvän selkeän yleiskielen merkitystä ei voi kyllin korostaa. Ruotsissa kielen ja viestinnän saavutettavuus näkökulman korostuminen ja siihen liittyneen koulutuksen tuloksena koko Ruotsin parlamentin tiedotuksen viestinnän saavutettavuus on parantunut läpäisyperiaatteella ja normaalina toimintana hyödyttäen kaikkia osapuolia.

Liitteenä yleisen koulutuspäivän alustava ohjelma.

8. EDUSKUNNAN ESTEETTÖMYYSSEURANNAN VIRKAVASTUUT JATKOSSA

Työryhmä esittää, että eduskunta nimeää vastuuhenkilöt (2 kpl) esteettömyys ja saavutettavuus asioille.

Rakennusten esteettömyysseurannasta vastaavan viranhaltijan pitää seurata esteettömyys-työryhmän suositusten toteutumista ja sitä, että esteettömyyskysymykset otettaisiin huomioon automaattisesti jatkossa eduskunnassa tapahtuvien muutosten tai korjausten yhteydessä. *Työryhmä esittää tehtävään eduskunnan kiinteistöpäällikköä Ilona Nokelaa.*

Viestinnän osalta työryhmä esittää lisävakanssin perustamista ja vastuuhenkilön nimeämistä tiedon saavutettavuus ja esteettömyyskysymysten osalta vastaavasti kuin rakennuspuolella.

Vastuuhenkilöt huolehtivat myös uusien ja vanhojen työntekijöiden ajantasaisesta koulutuksesta esteettömyys ja saavutettavuus kysymyksissä.

Työryhmä esittää, että seuraavalla vaalikaudella perustetaan seurantatyöryhmä, joka arvioi tämän työryhmän esitysten toteutumista ja tarvittavia jatkotoimenpiteitä.

9. VAALIT JA PUOLUETOIMINTA ESTEETTÖMYYSNÄKÖKULMASTA

Oikeusministeriö laatii vaaleja koskien vaaliohjeet, ja niistä tuoreimmat käsittelevät presidentinvaaleja 2006. Esteettömyyttä ja saavutettavuutta on huomioitu vaaliohjeissa eri tavoin. Eniten huomiota on kiinnitetty liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten äänestämiseen.

Kunnan keskusvaalilautakunnan ja Vaalilautakunnan tehtävät

Vaaleista tiedottaminen

Keskusvaalilautakunnan ja kunnan on tiedotettava vaaleista. Vaaditut tiedot on koottu oikeusministeriön vaalitietojärjestelmän äänestyspaikkarekisteriin. Yleiset äänestyspaikat on koottu lisäksi oikeusministeriön vaalisivuille www.vaalit.fi. Keskusvaalilautakunta voi lisäksi harkintansa mukaan kuuluttaa kotiaänestyksen järjestämisestä ja siihen ilmoittautumisesta. Virallisten kuulutusten lisäksi ennakkoäänestyspaikat tulisi julkaista myös kunnan kotisivuilla.

Edustuksellisen demokratian kehittämistä pohtinut Kansanvalta 2007-toimikunta on myös todennut mietinnössään mm. seuraavaa:

- kotiaänestysmahdollisuudesta ja siihen liittyvästä ilmoittautumismenettelystä tulisi tiedottaa nykyistä tehokkaammin
- kuntien tuli huolehtia siitä, maahanmuuttajat ja kunnassa asuvat ulkomaalaiset äänioikeutetut saavat riittävästi tietoa vaaleista.

Pääsy äänestyspaikalle ja äänestämistilanne

Ohjeissa todetaan, että liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten mahdollisuuksiin äänestää oman äänestysalueensa äänestyspaikassa on kiinnitettävä huomiota. Äänestyspaikka tulee sijoittaa rakennuksessa sellaiseen tilaan, että sinne pääsevät kulkemaan myös ne henkilöt, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut. Ohjeet edellyttävät mm. tarpeellisia liuskoja äänestyspaikoille, avustamista äänestyspaikan sisä- ja ulkopuolella sekä vammaisten käyttämille kulkuvälineille pysäköintitilaa äänestyspaikan välittömässä läheisyydessä. Äänestyskopin on oltava sovelias pyörätuolia käyttäville henkilöille tai vaihtoehtoisesti edellytetään irrallista kirjoitus-alustaa, jonka turvin äänestäjä voi katseilta suojattuna täyttää äänestyslippunsa.

Äänestäjällä on vaalitulanteessa oikeus myös avustajaan. Äänestäjä voi käyttää halutessaan vaalilautakunnan jäsentä tai sen nimeämää vaaliavustajaa avustajana äänestystilanteessa ja merkinnän tekemisessä äänestyslippuun. Äänestäjät, joiden kyky tehdä äänestysmerkintä on oleellisesti heikentynyt, saavat käyttää äänestysmerkinnän tekemiseen itse valitsemaansa avustajaa.

Ennakkoäänestys

Ohjeissa kotimaan ennakkoäänestyspaikoista määrätään liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten äänestämisestä samoin sanakääntein kuin Vaalilautakunnan tehtävissä äänestyspäivänä.

Yhtäläiset ohjeet koskevat myös avustajan käyttöä vaalitulanteessa. Lisäksi ohjeistetaan äänestämiselle varatusta tilasta ja opasteista. Äänestyspaikan sijainnista on tarvittaessa oltava opastus/opasteita ja valaistuksen on oltava riittävän hyvä.

Ennakkoäänestyksestä laitoksissa ja kotiaänestyksestä on myös olemassa oikeusministeriön vaaliohjeet. Erityisiä ennakkoäänestyspaikkoja ovat mm. sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut kunnanhallituksen määräämät sosiaalihuollon toimintayksiköt.

Kotiaänestys on mahdollinen silloin kun äänioikeutetun kyky liikkua ja toimia on siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse äänestys- tai ennakkoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia.

Käytännössä vaaliohjeita noudatetaan paikoin hyvinkin puutteellisesti. Myös eduskunnan oikeusasiamies on kanteluratkaisuissaan kiinnittänyt tähän huomiota. Tästä huolimatta sekä kunnallisissa että valtiollisissa vaaleissa on useita esteellisiä äänestyspaikkoja sekä sellaiset äänestyskopit, joissa vaalisalaisuutta lyhytkasvuinen tai pyörätuolissa istuva henkilö ei pysty toteuttamaan. Tämä rikkoo perustuslain turvaamaa vaalisalaisuutta, mahdollisuutta osallistua kansanvaltaan jne.

Työryhmä ehdottaa, että oikeusministeriö käynnistää vaaliohjeidensa toteutumisen seurannan ja arvioi tässä yhteydessä myös esteettömyyskysymyksiä ja selvitysten tuloksena puuttuu ilmenneisiin epäkohtiin.

Puoluetoiminnan esteettömyys ja saavutettavuus

"Demokrati för alla" -hanke on tähdännyt kaikinpuoliseen politiikan esteettömyyden lisäämiseen. Esteettömyys on haaste myös puolueille. Puolueiden on edistettävä toimitilojensa ja kokouspaikkojen kaikinpuolista esteettömyyttä, ja lisäksi niiden pitäisi pyrkiä myös viestinnälliseen esteettömyyteen.

Työryhmä ehdottaa, että rekisteröidyt poliittiset puolueet käynnistäisivät yhdessä esteettömyyshankkeen, jossa tavoiteltaisiin sitä, että puolueet järjestäisivät toimintansa mahdollisimman pitkälti ilman fyysisiä, toiminnallisia ja viestinnällisiä esteitä.

10. LINKKEJÄ

Invalidiliitto: www.invalidiliitto.fi, www.esteeton.fi

Stakes -Design for all verkosto: <http://dfasuomi.stakes.fi/FI/index.htm>

Selkokeskus: www.selko.fi

Papunet-verkkopalveluyksikkö: www.papunet.net

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki: www.tikoteekki.fi

Ikäihmisten tietotekniikkayhdistys: www.entersenior.fi

Ruotsin parlamentin verkkopalvelut: www.riksdagen.se

Pohjoismainen vammaispoliittinen neuvosto ja yhteistyöelin: www.nsh.se

Riksdagens tillgänglighetsarbetsgrupp

**RAPPORT OM RIKSDAGENS FYSISKA OCH
FÖRMEDLINGSMÄSSIGA TILLGÄNGLIGHET**

DEMOKRATIA KAIKILLE – DEMOKRATI FÖR ALLA

INNEHÅLL

RAPPORT OM RIKSDAGENS FYSISKA OCH FÖRMEDLINGSMÄSSIGA TILLGÄNGLIGHET

1. Inledning – Demokrati för alla	29
2. Sammanfattning och åtgärdsförslag	30
3. Definitioner och mål	33
4. Hur har Sveriges riksdag gjort?	37
5. Riksdagens kommunikativa tillgänglighet – från nuläge till målnivå	39
6. Riksdagsbyggnadernas tillgänglighet – föreslagna ändringar	43
7. Utbildning för riksdagens personal och riksdagsledamöterna	46
8. Uppföljning av tillgänglighetsarbetet i riksdagen	47
9. Val och partiverksamhet ur ett tillgänglighetsperspektiv	47
10. Länkar	49

Bilagor (på finska):

6. Invalidförbundets kartläggning av riksdagens tillgänglighet och förslag (arkitekt Kirsti Pesola, Invalidförbundet)
7. PM om riksdagshusets synmiljö (Juha Seppälä, Synskadades Centralförbund)
8. Tillgänglighetskrav när riksdagens webbtjänster ses över
9. Vad ska man beakta när man planerar miljön för olika grupper av funktionshindrade? (riksdagsledamot Ulla Anttila)
10. Program för utbildningsdag i riksdagen

1. INLEDNING – DEMOKRATI FÖR ALLA

Nordiska Handikappolitiska Rådet är ett rådgivande organ i handikappfrågor för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. År 2005 beslutade det kartlägga de nordiska parlamentens tillgänglighet och medborgarnas möjligheter att på lika villkor delta i demokratisk verksamhet i hemlandet. Utredningsarbetet nådde Finlands riksdag genom Margareta Pietikäinen, som är medlem av Nordiska Handikappolitiska Rådet och tidigare riksdagsledamot. Hon kontaktade riksdagens samarbetsgrupp för handikappärenden, som beslutade föreslå att riksdagen skulle tillsätta en tillgänglighetsarbetsgrupp.

Riksdagens arbetsgrupp för fysisk och förmedlingsmässig tillgänglighet tillsattes av riksdagens kanslikommission i slutet av 2005. Arbetsgruppen fick i uppdrag att

- ta fram förslag till hur riksdagens fysiska och förmedlingsmässiga tillgänglighet kan förbättras och föreslå hur dessa kan genomföras, och
- lägga fram förslag till hur riksdagen kan ordna tillgänglighetsutbildning och utbildning som gäller de funktionshindrades situation och möjligheter att delta.

Följande personer på riksdagen utsågs till arbetsgruppen: riksdagsledamot Ulla Anttila (ordförande), ledamöterna Eero Akaan-Penttilä och Arja Alho, biträdande informationschef Rainer Hindsberg, företagsfysioterapeut Tiina Laakso, förmannen för reparatörerna Timo Saikkonen, säkerhetsdirektör Jukka Savola (medlemmar) och Suzan Ikävalko (sekreterare).

Till sakkunnigmedlemmar beslutade arbetsgruppen kalla arkitekt Kirsti Pesola från Invalidförbundet och projektchef Päivi Tahkokallio från Finlands Design för alla-nätverk, som samordnas av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården. Pesolas specialområde är byggnaders fysiska tillgänglighet, medan Tahkokallio är specialist på tillgänglighetsfrågor när det gäller kommunikation i informationssamhället.

Också följande personer har deltagit i kartläggningarna av riksdagens tillgänglighet: Harri Leivo och Elina Akaan-Penttilä från Invalidförbundet, Juha Seppälä från Synskadades Centralförbund och arkitekt Jukka Rasa från Hörselvårdsförbundet.

Den preliminära rapporten sändes på remiss till direktören för IT- och kommunikationscentret Tikoteket Eija Roisko, chefen för Papunet-webbserviceenheten Marianna Ohtonen, chefen för Selkokeskus Hannu Virtanen och till IT-föreningen för äldre Enter.

Arbetsgruppen sammanträdde varje månad under ett halvår och gjorde en studieresa till Stockholm den 27 mars 2006 för att bekanta sig med tillgänglighetsarbetet på Sveriges riksdag. Insikterna från studieresan (se kapitel 4) ska såvitt möjligt tillämpas när motsvarande lösningar planeras för Finlands riksdag.

Parallellt med arbetsgruppens arbete har flera andra utvecklingsprojekt pågått i riksdagen (översyn av webbtjänsterna, nytt IT-system i plenisalen, kartläggning av visningarna och

renoveringsplaner för riksdagens byggnader). Detta projektarbete har arbetsgruppen försökt tillgodogöra sig, men samtidigt också försökt inverka på med sikte på bästa möjliga resultat.

Riksdagen firar i år demokratins hundraårsjubileum. Alla medborgare borde redan nu vara jämlika aktörer i vårt demokratiska samhälle – som partiaktiva, valda företrädare och väljare i allmänna val.

Enligt jämlikhetsparagrafen (6 §) i Finlands grundlag är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I grundlagens 14 § garanteras rösträtten och rätten till inflytande. Sedda tillsammans innebär paragraferna att det allmänna ska främja alla individers möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller dem själva.

Arbetsgruppen baserade sitt arbete på de nämnda normerna och värderingarna. Den slutförde sitt uppdrag i augusti 2006 genom att färdigställa denna rapport.

2. SAMMANFATTNING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Tillgänglig information

Informationen måste vara tydligt och ändamålsenligt utformad för att alla mottagare ska kunna ta del av den. Information för alla förmedlas med hjälp av flera kommunikationsformer av utbildade kommunikationsexperter som inser de särskilda behoven hos dem som behöver få ta del av information utan förmedlingsmässiga hinder. Riksdagen måste bli mer tillgänglig på följande delområden: muntlig kommunikation, tryckt information och webbkommunikation. Eftersom mottagarna är en så pass heterogen skara måste informationen dessutom ske via många kanaler och genomsyras av förståelse för vilka behov t.ex. äldre, personer med olika slag av funktionshinder och personer med annan kulturell bakgrund har.

Utmaningarna att göra webbinformation tillgänglig gäller både de tekniska lösningarna och innehållet. De tekniska lösningarna i fråga om webbsidor måste bland annat ge blinda och andra synskadade möjlighet att ta del av informationen i talad version. Innehållet skall kunna överföras till webbplatsen i lättbegriplig form. Innehållsproduktionen måste tillgodose behoven hos olika användargrupper, också t.ex. dem för vilka ett lättbegripligt språk är särskilt viktigt på grund av kognitiva begränsningar och inlärningssvårigheter. Det måste finnas lättläst information som stöd för basinnehållet.

För att göra den tryckta informationen tillgänglig behövs framför allt en överskådlig layout och ett välstrukturerat innehåll. Till de grundläggande sakerna hör val av tydligt typsnitt av tillräcklig storlek och med tillräcklig kontrast mellan text och bakgrund samt en väl avvägd spaltbredd. Innehållet kan göras mer lättillgängligt med hjälp av ett klart och tydligt språk samt överskådliga textavsnitt.

Den största utmaningen när det gäller att göra riksdagens kommunikation utåt tillgänglig består i kontinuitet, dvs. permanent hög kvalitet. Det krävs tydlig målsättning, men också kontinuerlig uppföljning. I synnerhet krävs det regelbunden uppföljning och regelbundna insatser om webbkommunikationen ska vara ständigt tillgänglig.

Förslag 1: En ny informatörstjänst till riksdagsinformationen

Uppdateringar av materialet och andra omarbetningar samt en god tillgänglighet kräver en arbetsinsats som motsvarar en informatörstjänst.

- *Riksdagen måste på eget initiativ se till att åtminstone det centrala innehållet i det grundläggande informationsmaterialet (sett till dess informationsvärde) och servicen tillhandahålls anpassad till grupper med särskilda behov.*
- *Utbudet skall hålla jämn kvalitet och vara aktuellt, med andra ord måste föråldrad information rensas bort.*
- *Utöver det material som automatiskt tillhandahålls måste riksdagen ha viss kapacitet att själv eller i form av köpta tjänster tillgodose förfrågningar om annat särskilt anpassat material (i vissa fastställda kategorier), exempelvis lättläst material.*
- *Det lönar sig troligen att köpa in vissa tjänster.*

Se närmare på s. 42

En byggnad utan barriärer

En byggnad utan barriärer fungerar väl för alla. Den diskriminerar inte och försätter heller inte människor i olika situation på grund av funktionsförmåga eller andra egenskaper. Fysisk tillgänglighet medför ökad självständighet och jämlikhet och minskad passivering. Bestämmelserna om obehindrat tillträde gäller numera all byggplanering, dvs. inte bara offentliga lokaler utan också t.ex. arbetsmiljön.

Riksdagshuset är byggt under tre olika tidsperioder: 1930-, 1970- och 2000-talen. Bestämmelser och direktiv om fysisk tillgänglighet fanns inte förrän i samband med planeringen av utvidgningarna på 1970- och 2000-talen. Mot denna bakgrund är det lätt att förstå att det ursprungliga riksdagshusets fysiska tillgänglighet är mycket dålig, framför allt på grund av de ytterst talrika – låt vara mycket ståtliga – trapporna och bland annat belysningslösningarna, som bevarats nära originalsicket.

Nu för tiden måste offentliga byggnader planeras så att alla fullt ut kan delta i samhällslivet. Därför måste också riksdagshuset vara fysiskt tillgängligt. Det används såväl av ledamöter och tjänstemän som av ett stort antal gäster och olika experter.

Förslag 2: En ny, gemensam entré till huvudbyggnaden

- Riksdagshuset förses med en ny entré utan barriärer. Alla gäster använder den nya entrén och säkerhetskontrollerna förläggs till den.

Se närmare på s. 44

Förslag 3: En fungerande hisslösning samt ramper och lyftplattformar för varutransporter i huvudbyggnaden

- Hissen i det nordliga hisstornet (från skyddsrummet upp till plan 5) byggs om så att de två befintliga hisskorgarna byts ut mot en enda, stor hisskorg med bred dörröppning.
- Små nivåskillnader åtgärdas i mån av möjlighet med hjälp av lyftplattformar eller svagt sluttande ramper. De befintliga ramperna görs mer flacka där det är möjligt, om det inte går ersätta dem med lyftplattformar.

Se närmare på s. 45

Förslag 4: Plenisalen och dess talarstolar görs tillgängliga

- Talarstolarna i salen görs fysiskt tillgängliga.

Se närmare på s. 45

Utbildning

Förslag 5: Riksdagen utbildar sin personal i fysisk och förmedlingsmässig tillgänglighet

- Allmän utbildningsdag för riksdagens personal och de folkvalda.
- Utbildningsdag för ledningen.
- Riksdagsinformationen utbildas att systematiskt producera klart allmänspråk och beakta fysisk och förmedlingsmässig tillgänglighet.

Se närmare på s. 46

Förslag 6: Uppföljning och ansvar

- Arbetsgruppen föreslår att riksdagen utser två ansvarspersoner för fysisk och förmedlingsmässig tillgänglighet.
- Arbetsgruppen föreslår att en uppföljningsgrupp tillsätts nästa valperiod med uppdrag att följa hur den här arbetsgruppens förslag genomförs och bedöma om det behövs fortsatta åtgärder.

Se närmare på s. 47

3. DEFINITIONER OCH MÅL

Tillgänglighet berör en stor del av befolkningen, inte bara dem som har olika former av funktionsnedsättning. Tillgänglighet betyder bättre kvalitet för alla, men särskilt för personer med funktionshinder, äldre, barn, invandrare och till exempel dyslektiker och personer med inlärningsstörningar är det en förutsättning för att de ska kunna delta i samhällslivet.

Tillgänglighet innebär att alla medborgare utan hinder kan delta i olika samhällsaktiviteter, arbetslivet, hobbyverksamhet, kultur och studier. Det innebär tillgängliga bostäder, tillgång till service, användbara verktyg, begriplig information, skingrade fördomar och möjligheter att påverka beslut som gäller en själv. I ett tillgängligt samhälle kan även de som annars skulle vara beroende av hjälp arbeta och själva sköta sina ärenden. Tillgänglighet medför ökad självständighet och jämlikhet samt mindre passivitet.

Vad innebär tillgänglighet?

I ett samhälle utan hinder har alla likvärdiga möjligheter att delta. Ju färre hinder, desto färre särlösningar krävs för exempelvis funktionshindrade.

I denna rapport används termen tillgänglighet på följande sätt:

Med tillgänglighet avses hur den byggda miljön fungerar, hur lättanvända produkter är samt hur tillgängliga tjänster och information är med avseende på alla användare. Det traditionella till omgivningen knutna begreppet har således utvidgats och gäller all samhällsverksamhet – också service, utbildning och kultur. Traditionellt gällde tillgänglighetsbegreppet olika grupper av funktionshindrade. Numera omfattas alla, även om de särbehov som personer med funktionshinder har fortsatt är den centrala utgångspunkten för planering av en miljö utan barriärer.

Tillgängligheten kan vara fysisk, psykisk, social eller ekonomisk. Det väsentliga är att man förstår och blir medveten om att tillgängligheten också påverkas av attityderna. Vill man uppnå ändring är det viktigt att attityderna förändras. Exempelvis försvåras de funktionshindrades vardag fortfarande av fördomar i dagens Finland.

Den byggda miljöns tillgänglighet

Personer med rörelse- och funktionshinder är personer vars rörelse- och funktionsförmåga tillfälligt eller permanent försämrats på grund av sjukdom eller skada eller av någon annan orsak. Problemen med att ta sig fram, delta och fungera i samhället är inte självpåtaga, och alternativ ges inte heller.

Många grupper i samhället måste ha en miljö utan hinder, men en tillgänglig miljö är också till nytta för andra och är definitivt inte till skada för någon. Exempelvis är det lättare att ta sig fram med barnvagn och rollator, att transportera varor, att städa och att underhålla lokaler om det inte finns några hinder.

Å andra sidan kan man också anse att byggnader eller byggd miljö där alla inte kan fungera är rörelse- eller funktionshinder. Ändå är det så att byggnaderna är till för människor, inte tvärtom. Även om byggregleringen utvecklats i en mer tillgänglighetsfrämjande riktning når praktiken ännu inte upp till målen. Ytterligare ett problem utgörs av det befintliga byggnadsbeståndet: det är byggt enligt tidigare bestämmelser och ideal och förnyas långsamt.

En fysiskt tillgänglig byggnad kostar inte nödvändigtvis mer än en byggnad som ritats utan tanke på de fysiska hindren, men det krävs ofta god planering och ett skickligt genomförande. Dessutom hänger tillgängligheten ofta på de små nyanserna när man väljer lösningar. En tillräckligt rymlig hiss som är tillgänglig utan trappor och som går till alla våningar är rationell och modern planering. Det är bra att komma ihåg att hissen är det vanligaste sättet att åka kollektivt.

På lång sikt blir tillgängliga byggnader lönsamma i förhållande till otillgängliga, eftersom fungerande lokalerna minskar behovet av ombyggnad, ökar smidigheten och medför snabbare kontakter och förflyttningar.

Lokalerna och våningsplanen i en byggnad bör vara lättillgängliga. Dessutom bör lokalerna och deras funktioner vara så lättanvända och logiskt placerade som möjligt samt vara tydligt markerade med exempelvis grafiska symboler.

En tillgänglig kollektivtrafik består exempelvis av färdmedel som alla kan använda och de tillhörande hållplatserna och perrongerna samt stationerna och terminalerna. En miljö utan hinder innebär färre olyckor och medför därmed direkta inbesparingar för samhället.

Tillgänglig information

Fysisk, intellektuell och kommunikativ tillgänglighet främjar jämlikheten. Mental, social och ekonomisk tillgänglighet främjar ett samhälle för alla. Detta är också ett mål för det europeiska informationssamhället; ett informationssamhälle för alla (Information Society for All) uppställdes faktiskt som mål redan i EU:s gemensamma handlingsplan eEurope2005.

Tillgänglig information är lättare att förstå. Den kommunikativa tillgängligheten bör beaktas både i tryckta och i elektroniska medier.

En tillgänglig kommunikation och information är inte bara en fråga om teknik, utan också om ett klart budskap. Det man vill säga ska informativt nå ut till alla mottagare – också äldre, personer med funktionshinder och till exempel invandrare. Informationen görs tillgänglig när man gör det lättare att förstå med hjälp av både tekniska lösningar och innehåll. I de tryckta medierna bidrar bl.a. ett lämpligt typsnitt, tillräcklig kontrast mellan text och bakgrund och en väl avvägd spaltbredd till tillgängligheten.

I webbkommunikationen stöder man tillgänglighet genom att konstruera den tekniska plattformen i enlighet med de internationella riktlinjerna för tillgänglig webbkommunikation, de s.k. WAI-riktlinjerna (WAI = Web Accessibility Initiative, finns också på svenska). Det viktigaste när man producerar innehåll är att använda ett klart och tydligt språk och dessutom att ta fram lättläst material (LL-material) för situationer där till och med ett tydligt vardagsspråk är för svårt. I praktiken kräver teknisk och innehållsmässig tillgänglighet kommunikation genom flera kanaler: traditionell tryckt information, telefonservice, auditivt webbinnehåll vid sidan om text, lättläst material och innehåll på teckenspråk kompletterar och stöder varandra. De utgör en garanti för att alla mottagare kan ta del av innehållet. Alla samhällsmedlemmar har rätt till nödvändig information.

Tillgänglig kommunikation

En tillgänglig kommunikation innebär att informationstillgången och informationsförmedlingen tryggas med hjälp av flera kommunikationsformer (också för exempelvis syn-, hörsel- och talskadade). Var och en har rätt till tillgänglig kommunikation och tillgänglig information. En tillgänglig kommunikation bygger inte nödvändigtvis bara på talat eller skrivet allmänspråk, utan man kan också kommunicera med hjälp av lättläst språk, teckenspråk, punktskrift, ljudupptagningar eller grafiska symboler. En tillgänglig kommunikation kan i så fall kräva särskilt kommunikationsmaterial eller särskild kommunikationsteknik, tolktjänster samt en fysiskt och mentalt tillgänglig kommunikationsmiljö.

Om en hörsel-, syn- eller talskadad person väljs in i riksdagen eller bjuds in till riksdagen för att höras, måste riksdagen i förekommande fall sörja för tolkning och kommunikationsutrustning bl.a. i plenum och utskotten. En funktionsnedsättning får inte hindra kommunikationen.

Användargrupper – vems riksdag?

Riksdagens fysiska och kommunikativa tillgänglighet måste granskas ur flera användargrupperns perspektiv. Till dessa hör riksdagsledamöterna, riksdagens tjänstemän och övriga anställda samt sakkunniga och andra besökare. De olika användargrupperna har mycket likartade krav på tillgänglighet, men delvis också specifika krav.

Det är med tanke på demokratin viktigt att samhällets mångfald kan återspeglas i riksdagen och att alla, också de som har olika slag av funktionshinder, kan arbeta som folkvalda utan att brister i riksdagens lokaler och kommunikationsteknik försvårar arbetet. Riksdagen måste också ha kapacitet att vara arbetsgivare för personer med funktionshinder. Om man vill göra riksdagen så tillgänglig som möjligt för ledamöterna, de anställda och besökarna, måste man både finna svar på de allmänna tillgänglighetsfrågorna och beakta att det vid behov ska finnas beredskap för individuella särlösningar.

Obehindrat tillträde till riksdagen är också en fråga om hur vår demokrati fungerar. Det är ytterst viktigt i dagens Finland att alla kan få information om riksdagen och dess beslut, men också påverka dessa. Därför är tillgången till information bl.a. på webbsidorna av primär vikt.

Är riksdagens huvudbyggnad tillgänglig?

I riksdagsbyggnaderna finns det barriärer närapå överallt. I huvudbyggnaden finns många trappor oavsett vart man går. Det största problemet är när man ska ta sig in i byggnaden. I den nya tillbyggnaden har man funnit goda lösningar på nivåskillnaderna, men också där finns det sådant som kunde ha lösts på ett annat sätt för att göra byggnaden mer tillgänglig. Som exempel kan nämnas de ytterst glansiga och starkt reflekterande golvytorna samt de svårlästa skyltarna.

Tillgänglighetskrav för webben

Arbetsgruppen har framför allt sett på riksdagens nättjänster och övriga kommunikation ur ett tillgänglighetsperspektiv. Riksdagens externa webbtjänster har nyligen fått en ny utformning och de nya webbsidorna kommer att öppnas för allmänheten under hösten 2006. Material har tagits fram med beaktande av tillgänglighetsaspekterna både för webbplatsen och i övrigt.

I planeringsrapporten inför översynen av riksdagens externa webbplats (riksdagen.fi) sägs det att webbtjänsten ska erbjuda alla service och information, oavsett ålder, kunskapsnivå, eventuella fysiska och psykiska hinder, utrustning eller IT-förbindelse.

Tillgänglighet (eng. "accessibility") betyder att nättjänsterna kan användas av alla. Det innebär särskilt hänsynstagande till att vi har olika utgångspunkter och förutsättningar i fråga om syn och hörsel, rörelseförmåga, språkliga färdigheter samt andra fysiska och psykiska faktorer.

Olika utgångspunkter och förutsättningar kan betyda exempelvis mycket stora eller mycket små typsnitt, dator utan datormus, svart-vit skärm, handdator eller långsam uppkoppling mot Internet. För vissa är det nödvändigt med alternativa användningssätt. Det är således bland annat fråga om hur väl webbsidorna är anpassade exempelvis efter blindas, dövas, rörelsehindrades och CP-skadades behov.

Bland annat äldre och barn samt de som tillfälligt eller permanent har särskilda problem med att använda webben har nytta av användbarhet och tillgänglighet. Problemet kan också bero på utrustningens tekniska egenskaper, såsom hos mobila terminaler.

Det viktigaste när man vill garantera tillgänglighet är systematisk planering. Om tillgängligheten beaktas redan i planeringsskedet kommer kostnaderna inte att stiga nämnvärt, och samtidigt blir webbplatsen mer lättanvänd för alla.

Tillgänglighet uppnås om planeringsprinciperna inte görs onödigt komplicerade och om man hittar lämpliga tekniker för genomförandet. Det är främst organisationen W3C som slagit fast vilka de befintliga teknikerna är, och den har också utfärdat riktlinjer för tillgänglighet. Riktlinjerna gäller både allmänna planeringsprinciper och tillämpningen av olika tekniker (HTML, CSS, osv.).

4. HUR HAR SVERIGES RIKSDAG GJORT?

Riksdagens tillgänglighetsarbetsgrupp besökte Sveriges riksdag och fick då en omfattande och intressant presentation av den svenska riksdagens tillgänglighetsarbete bl.a. avseende skriftligt informationsmaterial och nätkommunikation.

Nättjänsterna

(Länk: www.riksdagen.se)

Sveriges riksdag började beakta tillgänglighetsaspekterna i sina webbtjänster 2001. En arbetsgrupp inom riksdagens centralkansli gjorde hösten 2001 och våren 2002 en kartläggning av behoven och önskemålen när det gällde tillgängliga produkter och tjänster. Kartläggningen ledde till en rapport med konkreta åtgärdsförslag. Rapporten kompletterades senare med Handikappombudsmannens *Riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning*. Ombudsmannens riktlinjer innefattar en inventeringsblankett och checklistor som kan vara till hjälp när myndigheterna utvärderar sin verksamhet, vid rekrytering eller till exempel när ett arbetsrum inreds.

De nuvarande webbsidorna började användas sommaren 2005. På startsidan finns länkarna Teckenspråk och Lättläst. På teckenspråk presenteras riksdagens verksamhet, regeringsbildningen och lagstiftningsprocessen m.m. (statiska uppgifter). Bland den aktuella informationen finns Beslut i korthet, där det bl.a. finns en kort redogörelse för riksdagens viktigaste beslut från september 2005 fram till i dag (dynamiska uppgifter).

De lättlästa sidorna innehåller också en lättläst presentation av hur riksdagen arbetar osv. Aktuell information (Det här har riksdagen beslutat) finns i samma utsträckning som för teckenspråkiga personer.

Det finns också webbmateriel på andra språk. De engelskspråkiga sidorna är omfattande, medan webbsidorna på spanska, persiska, serbiska, kroatiska och bosniska är relativt få. Det rör sig främst om basfakta, nyhetsbrev och svar på vanliga frågor. Information på fler minoritetsspråk planerades.

Dessutom går det att få hela webbplatsen riksdagen.se uppläst på sin egen dator med hjälp av programmet ReadSpeaker. Det går också att själv påverka läsbarheten genom val av textstorlek, typsnitt, radavstånd och kontrast. I Sveriges riksdag skrivs de lättlästa texterna av informationsenheten. Skribenterna har fått utbildning i hur man skriver lättläst. Tolkningen och filminspelningen för teckenspråkiga köps utifrån.

Övrigt (främst skriftligt) material

Den grundläggande informationen finns automatiskt i lättläst skriftlig form. Övrigt material och exempelvis riksdagens beslut finns i lättläst form eller andra specialversioner (teckenspråk, punktskrift, talböcker) på beställning. Beställningarna är relativt sällsynta och deras betydelse för arbetsmängd och kostnader obetydliga. I Sveriges riksdag skrivs de lättlästa texterna av informationsenheten. Skribenterna har fått utbildning i hur man skriver lättläst. Tolkningen och filminspelningen för teckenspråkiga köps utifrån.

Den svenska riksdagens satsning på tillgänglighet syns också i personalresurserna: informationsenheten i Sverige består av 45 anställda, medan riksdagsinformationen på vår riksdag har 14.

Riksdagshusets tillgänglighet

Det svenska riksdagshuset uppfördes 1897–1905. Byggnaden byggdes om och utvidgades på 1970-talet, då den nuvarande plenisalen blev klar. Riksdagshuset i Stockholm avviker så pass mycket från vårt i fråga om ålder och valda lösningar – särskilt när det gäller plenisalen – att vi fick relativt lite direkt tillämplig information i fråga om fysisk tillgänglighet.

Plenisalen håller på att renoveras, och bland annat kommer riksdagsledamöterna att få helt nya möbler och främre delen på den svagt sluttande salen att bli helt plan. Samtidigt kommer en svagt sluttande ramp att medge tillträde utan hinder till podiet. Redan tidigare kunde höjden på podiet anpassas efter talaren.

Det är ändå viktigt att peka på den målmedvetna satsningen på en byggnad utan barriärer. Bland annat har man redan nu byggt om åhörarläktaren i plenisalen så att rullstolsbundna lättare kan använda den (främre delen av läktaren har utvidgats och materialet på räcket har bytts ut mot ett genomskinligt) och sett till att det finns tillgängliga nödutgångar och s.k. säkerhetszoner.

Den nuvarande plenisalens arkitektur har inte på något sätt lidit av de genomförda ombyggnaderna, och kommer troligen inte heller att lida av de planerade ändringarna. Det finns en ansvarig tjänsteman för riksdagshusets tillgänglighet, arkitekten Rolf Egertz, som tidigare arbetade på den arkitektbyrå som planerade ombyggnaden och utvidgningen på 1970-talet.

5. RIKSDAGENS KOMMUNIKATIVA TILLGÄNGLIGHET – FRÅN NULÄGE TILL MÅLNIVÅ

Nuläget - nättjänsterna (Länk: www.riksdagen.fi).

Hur tillgängliga är riksdagens nättjänster?

Översynen av riksdagens externa webbplats kommer att bli klar 2006.

De tillgänglighetskrav som ställs på nättjänsten riksdagen.fi kan indelas i två huvudkategorier: tekniska och innehållsliga krav.

Den tekniska tillgängligheten bör förbättras för att användarna ska få åtkomst till riksdagens webbtjänst också i följande fall:

1. Användaren befinner sig i en situation där synförmågan eller användningen av pekdon störs eller där han eller hon inte kan använda tangentbord eller pekdon.
2. Användaren har enbart textvisning, liten skärm eller långsam Internetuppkoppling eller en tidigare version av en webbläsare, en helt annan webbläsare, röststyrd webbläsare (t.ex. Jaws) eller ett annat operativsystem (Mac, Linux).

Webbplatsen kan göras ännu mer tillgänglig genom omdisponering av webbsidorna, nya lösningar och bearbetning av innehållet.

För att uppnå detta bör i innehållsproduktionen och sakinnehållet beakta följande:

1. Innehållet på webbplatsen riksdagen.fi/eduskunta.fi bör vara tillgängligt också för den som inte utan svårighet talar eller förstår den typen av språk som dokumentet är skrivet på, för den som har svårigheter att läsa eller förstå texten och för den som inte ser eller hör, inte kan röra sig eller inte kan använda en viss typ av information.
2. Användaren ska ha möjlighet att på sin egen webbläsare välja ett större typsnitt för webbsidorna.

Lättbegriplighet och enkel navigering betyder i detta sammanhang ett klart och entydigt språkbruk, okomplicerade termer och olika funktioner för bläddring och navigering på webbplatsen.

Innehållet och tjänsterna kan ges alternativa presentationer och användningssätt, exempelvis kan innehållet i en text återges i en lättläst version, på teckenspråk (video), med hjälp av bilder eller i uppläst version. Också olika språkversioner kan ingå.

Översynen av riksdagens webbplats

Riksdagens webbsidor har setts över med beaktande av ökad tillgänglighet. Modellsidorna har testats och bakgrundsarbetet är väl gjort. Design för alla-experterna Päivi Tahkokallio och Mira Koivusilta på forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes) har samarbetat i konstruktiv anda med riksdagens arbetsgrupp för webböversyn. Det är meningen att åtminstone Selkokieli-keskus, Papunet-webbserviceenheten och IT-föreningen för äldre Enter ska testa användbarheten och tillfrågas när webbplatsen förbättras ytterligare.

Riksdagens webbplats finns på finska, svenska och engelska, och dessutom pågår arbetet med franskspråkiga sidor.

Den nya webbplatsen omfattar bl.a. de befintliga videofilmerna på teckenspråk (14 st.) som presenterar riksdagen. Dessa kommer att ersättas av nya, uppdaterade versioner före utgången av 2006. Den nya webbplatsen kommer också att kompletteras med lättläst material senast sommaren 2007. Det teckenspråkiga och lättlästa materialet gäller allmän presentation av riksdagen. De nuvarande resurserna medger inte framtagning av nyheter och aktualiteter i denna form.

Man bör komma ihåg att webbkommunikationen ofta lätt förlorar i tillgänglighet med tiden, eftersom det ständigt produceras nytt innehåll. Även riksdagen måste försöka komma på hur kvaliteten på tillgängligheten bäst kan bedömas och kontinuerligt följas upp när sidinnehållet utvecklas och ändras.

Den pågående webböversynen är en kontinuerlig läroprocess som också väcker nya frågor och avslöjar nya behov. De nuvarande samarbetspartnerna bör vara aktuella även i fortsättningen när webbplatsens tekniska egenskaper förbättras.

Ny teknik innebär förhoppningsvis också att informationen om riksdagsarbetet blir mer tillgängligt innehållsmässigt. Den externa informationen och kommunikationen om riksdagen blir allt viktigare och utgör en väsentlig del av den demokratiska processen och det civila samhället. Den skapar verktyg för en mångfasetterad dialog mellan tjänstemän, riksdagsledamöter och medborgare. Arbetsgruppen vill i detta sammanhang också peka på vikten av att riksdagsredaktionen, informatörerna och kommunikationssidan har tillräcklig utbildning för att kunna producera ett gott, lättläst och komprimerat språk som alla förstår. Också i andra tillgänglighetsfrågor behövs det utbildning, åtminstone för riksdagsinformationen och dataadministrationsbyrån, möjligen också för andra som är informationsansvariga.

Nuläget – annat tillgängligt informationsmaterial, inklusive tjänster

Fram till dags dato har riksdagen bara delvis tillgodosett olika målgruppers särbehov när den tagit fram informationsmaterial. Presentationsvideorna har textning på både finska och svenska, riksdagsbroschyren och faktabladet om hundraårsjubileet finns i lättläst version på finska och svenska, vissa centrala men kortfattade videopresentationer av riksdagen finns på teckenspråk och slutligen finns det en allmän broschyr på punktskrift.

Mål för valperioden 2007–2010:

Webbtjänster

I fortsättningen måste man överväga vilka behoven av tilläggsresurser och översynsarbete är på längre sikt när det gäller riksdagens webbsidor och övriga kommunikation. Sverige kan ses som ett exempel värt att följa: svenska riksdagens startsida har exempelvis länkar till sidor på teckenspråk och till lättlästa (LL) sidor. Lättillgängliga nyheter om riksdagsbeslut finns under länken "Beslut i korthet". Men man måste komma ihåg att Sverige satsar betydligt mer resurser på sådan verksamhet. I Finland kunde man överväga funktionsutläggning i framtiden.

Nästa riksdagsperiod skulle kunna vara ett lämpligt tillfälle för en mer omfattande webböversyn och för eventuella nya funktioner och resurser. *Utgångspunkten bör vara att webbsidorna följer WAI 2-standarderna. Dessutom bör det finnas lättlästa webbsidor för läsare med särskilda behov.*

Senast i början av nästa valperiod bör man ta fram en lättläst version av presentationssidorna på nätet samt faktabladen och broschyrerna. Samtidigt bör mer material på teckenspråk tas fram samt eventuellt webbsidor med lässtöd med hjälp av talsyntes på samma sätt som i Sverige. Detta kräver bl.a. LL-utbildning om man inte utkontrakterar verksamheten. Det teckenspråkiga materialet kommer förmodligen att köpas in. Övergången mellan valperioderna är redan i sig en mycket hektisk tid på riksdagsinformationen, eftersom det då är mycket material som ska uppdateras. Därför kommer översyns- och förbättringsarbetet att ta mycket lång tid i anspråk om det görs internt och med nuvarande resurser, särskilt på grund av den utbildning som måste föregå arbetet. Riksdagen måste ha fungerande och nära kontakter med de berörda organisationerna och andra aktörer – på så sätt får riksdagen värdefull information om vad som behöver och inte behöver göras.

Faktablad och annat informationsmaterial

Arbetsgruppen föreslår att informationen ska eftersträva en tillgänglighet som är minst lika god som i Sverige:

- Det grundläggande informationsmaterialet måste automatiskt finnas i lättläst form. Övrigt skriftligt material och exempelvis riksdagsbesluten måste finnas i lättläst form eller andra specialversioner (teckenspråk, punktskrift, talböcker) på beställning.
- Arkivering: allt viktigt informationsmaterial bör arkiveras så att det lätt kan tas i bruk senare och med hjälp av olika tekniker.

Textning och teckenspråkstolkning av televiserade plenum

TV:n är fortfarande en viktig kanal för information om riksdagens verksamhet. Därför bör målet vara att Yles sändningar från riksdagen förses med så bra teckenspråkstolkning och textning som möjligt. Tolkningen och textningen måste nämnas också när man informerar allmänheten om programmen.

Arbetsgruppen föreslår att riksdagen förhandlar fram en överenskommelse med Yle (Rundradion) om tolkning på teckenspråk för en så stor del av ett televiserat plenum som möjligt. Dessutom bör riksdagen förhandla med Yle om att även andra sändningar än direktsändningar ska textas.

Tolktjänster

Arbetsgruppen föreslår att man vid behov tillhandahåller tolkning på teckenspråk eller tal- eller skrivtolkning för personer med funktionshinder när riksdagen ordnar öppna seminarier.

Denna rekommendation bör gälla de rent officiella seminarier och motsvarande tillställningar som utskotten och riksdagen ordnar. Det bör i så fall redan före seminariet vara känt hur många tolkbehövande som tänker delta och vilken typ av tolkning som behövs.

En ny informatörstjänst på riksdagsinformationen

Arbetsgruppen anser det vara motiverat att riksdagsinformationen får mer resurser för en tillgänglig information: uppdateringar av materialet och andra omarbetningar kräver en arbetsinsats som svarar mot en informatörstjänst. Dessutom lönar det sig att köpa in vissa tjänster. Arbetsgruppen vill betona att det inte är fråga om att rekrytera en "tillgänglighetstjänsteman", utan om att ge hela riksdagsinformationen den kompetens som behövs för att tillgänglighetsfrågorna ska få genomslag i hela verksamheten.

Renovering av plenisalen – hur långt har arbetsgruppen Sali 2007 hunnit?

Renoveringen av plenisalen går främst ut på att byta ut IT-systemet och kommer knappast alls att beröra den fysiska utformningen av salen. Plenisalen kommer att få ett helt nytt system för ljudåtergivning och votering samt för att följa plenum. Det är meningen att ledamöternas arbete ska underlättas bl.a. genom bättre hörbarhet och mer mångsidig information om vad som händer i plenum. Det kommer också att bli möjligt att använda bärbara datorer i plenisalen. Allmänheten får bättre service genom skärmar vid ingångarna.

Webben kommer att distribuera information om plenum på många olika sätt efter IT-reformen. Den stora nyheten är TV-sändningarna på nätet – det blir möjligt att följa plenum oberoende av tid och rum. De mest intressanta delarna av plenum kommer dessutom att direktsändas på TV.

De tekniska lösningar som tagits fram inom Sali 2007-projektet införs i början av höstsessionen 2007.

6. RIKSDAGSBYGGNADERNAS TILLGÄNGLIGHET – FÖRESLAGNA ÄNDRINGAR

Riksdagens fysiska tillgänglighet har granskats utifrån tre personkategoriers behov:

- 1. Besökare (publik, sakkunniga osv.)**
- 2. Anställda**
- 3. Ledamöter**

Invalidförbundets tillgänglighetsexperter Kirsti Pesola och Harri Leivo gjorde en kartläggning av riksdagens tillgänglighet i mars 2006. Den pågick i tre dagar och innefattade så gott som alla lokaler i riksdagsbyggnaden. Ett kompletterande besök gjordes i maj, då tillsammans med företrädare för funktionshindrade (arkitekt Jukka Rasa från Hörselvårdsförbundet och sakkunnige Juha Seppälä från Synskadades Centralförbund). Dessutom har Invalidförbundets handikappombudsman Elina Akaan-Penttilä och Kirsti Pesola tillsammans granskat byggnadens problemställen och förbundets preliminära rapport.

Det framgick en mängd olika saker av kartläggningen, och högst på behovslistan placerar sig bl.a. en entré utan hinder till huvudbyggnaden. Tanken på en ny entré ligger i linje med riksdagens Visitor-arbetsgrupp och med det som renoveringsgruppen för Riksdagshuset kommit fram till.

En ny, gemensam entré som gör byggnaden tillgänglig för alla är en intressant tanke också när det gäller säkerhet och fysisk arbetshälsa (inkommande försändelser till riksdagen och logistiken kring dem). Eftersom det redan fanns preliminära planer på en ny entré på Riksdagshusets norra kortsida blev detta utgångspunkten för tillgänglighetsarbetsgruppens fortsatta arbete.

Mer omfattande problemkomplex såsom varutransporter och auditoriets tillgänglighet kommer att behandlas i samband med att Riksdagshuset renoveras. Den nya kommitté som tillsatts för renoveringen leds av vice talmannen Sirkka-Liisa Anttila och ska se över samordningen av renoveringen med de redan befintliga arbetsgrupperna. Tillgänglighetsarbetsgruppen anser det vara synnerligen angeläget att informationsutbytet mellan grupperna fungerar så att alla får nyttig information i tid. Detta är särskilt viktigt eftersom bilagorna till denna rapport innehåller många detaljuppgifter och förbättringsförslag. Det lönar sig att dra nytta av detta arbete också i samband med renoveringen.

De viktigaste ändringsbehoven enligt arbetsgruppen

är utifrån arkitekt Kirsti Pesolas kartläggning om riksdagens tillgänglighet följande:

1. Ny gemensam entré till huvudbyggnaden

Ingången till riksdagens huvudbyggnad, E-huset, sker för närvarande genom fyra olika dörrar efter funktionsförmåga och ärende (endast två av entréerna har säkerhetskontroll). Det är diskriminerande att funktionsförmågan avgör vilken entré man använder.

Arbetsgruppens förslag:

Riksdagshuset får en ny, hindersfri entré som alla kan använda. En sådan är möjlig att bygga till exempel på bottenplan i den låga norra flygeln. Den nya entrén skulle sedan ta emot alla besökare, och även försändelser till "huvudingången" kunde tas emot vid den. Självfallet kommer den nuvarande huvudingången att behållas som entré vid högtidliga tillfällen o.d.

Den nya entrén skulle vid behov kunna ha exempelvis följande funktioner: ingång, säkerhetskontroll, videosal, toalett för allmänheten, garderob, förvaring av mobiltelefoner, museum, museibutik och café, guidernas kontor och "väntrum".

En ny entré utan hinder kräver bl.a. hiss till entréplan.

2. En fungerande hisslösning för varutransporter i huvudbyggnaden

Varuhissen från skyddsrummet (med bl.a. möbelförvaring) går endast upp till K-kulverten. Ändå måste man förflytta även stora saker, möbler o.d. på och mellan alla våningsplan så gott som dagligen. Det är den enda varuhissen i huvudbyggnaden, och det finns många trappor och starkt sluttande ramper som försvårar varutransporterna i huvudbyggnaden.

Arbetsgruppens förslag:

Bygg om hissen i det nordliga hisstornet (från skyddsrummet upp till plan 5) så att de två befintliga hisskorgarna byts ut mot en enda, stor hisskorg med bred dörröppning. Detta kommer inte i och för sig att öka transportkapaciteten.

Installera en helt ny hiss i "nischen" bredvid den nuvarande paternosterhissen (dvs. utanför den nuvarande byggnaden från plan 2 och uppåt). Denna hiss avses gå från källarvåningen upp till våningsplan 6. Vid behov ska det finnas hissdörrar åt två håll (öst och syd), och därmed åtgärdas de flesta nivåskillnadsproblemen i huvudbyggnaden.

Installera lyftplattformar där detta är möjligt utan att förstöra arkitekturen. Exempelvis kan lyftplattformar användas i båda ändarna av huvudbyggnadens entréhall, där en kort trappa skapar en nivåskillnad. Plattformarna kan "gömmas" i postens och resebyråns lokaler (eftersom man sannolikt vill undvika synliga ramper). Buden, lokalvårdarna o.a. kan därefter lättare flytta sina kärror, vilket också är ergonomiskt viktigt. Dessutom kommer personer med funktionshinder att kunna röra sig i huset väsentligt lättare. En sådan lösning torde innebära att resebyråns och postens placering måste ses över.

Använd mer flacka ramper där det går. Här måste det påpekas att ramper bestående av två "skenor" inte är någon lyckad lösning, eftersom en sådan ramp exempelvis inte kan användas av en trehjulig eldriven "invalidmoped", utan endast när hjulen har samma axelbredd fram och bak.

3. Plenisalens tillgänglighet, inklusive talarstolarna

Det är omöjligt för rullstolsbundna och gravt rörelsehindrade att ta sig till talarstolarna, trapporna är alltför branta. Läktaren i plenisalen kräver en bättre och bullerfri ramp och ändamålsenliga rullstolsplatser för att bli tillgänglig. "Bullret" beror på att rampen kan placeras ut först efter det att dörren öppnats, med andra ord kan den inte vara permanent installerad.

Arbetsgruppens förslag:

- Gör talarstolen tillgänglig. Detta kan åstadkommas exempelvis med en diskret dörr på talarstolens främre del som är lika bred som talarstolen. Bakom dörren kan sedan en lyftplattform installeras. Den kan också användas till att lyfta kortvuxna talare till önskad höjd.

- Byt ut rampen till läktaren och försök hitta lämpliga platser för rullstolar. En fungerande lösning kräver också att dörren till läktaren öppnas inåt eller att den byts ut mot en skjutdörr.

4. Belysningen

Synförhållandena inne i riksdagens huvudbyggnad är mycket otillfredsställande för svagsynta, men ibland också för normalsynta. De största problemen gäller bland annat en alltför svag allmän belysning och punktbelysning, starkt bländande fönster och punktvís utplacerat artificiellt ljus samt blänkande ytor. Närmare observationer i fråga om riksdagshusets synmiljö och akustik finns i Juha Seppäläs rapport (bilaga 2).

Arbetsgruppen förslag: Gå i samband med ombyggnaden av riksdagen igenom vilka möjligheter som finns att förbättra belysningen i huvudbyggnaden med beaktande av Seppäläs rapport.

7. UTBILDNING FÖR RIKSDAGENS PERSONAL OCH RIKSDAGSLEDAMÖTERNA

Tillgänglighet och likabehandling är en fråga om värderingar, uppfattningar och kunskaper. Tillgänglighet handlar också om att bemöta och ta hänsyn till andra exempelvis i riksdagens kundservice. Därför behövs det utbildning!

1. Allmän utbildningsdag för riksdagens personal och de folkvalda

Arbetsgruppen föreslår en utbildningsdag hösten 2006 om tillgänglighetsfrågor och funktionshindrade personers villkor på riksdagen som ledamöter, anställda eller besökare. Målgruppen för utbildningen är riksdagsledamöterna, riksdagens tjänstemän och övriga anställda. Också representanter för handikapporganisationerna bjuds in att bidra till seminariet.

2. Utbildningsdag för ledningen

Arbetsgruppen föreslår också ett koncist utbildningspaket för den administrativa ledningen, eventuellt redan i samband med ledningens utbildningsdagar i höst.

3. Utbildning för riksdagsinformationen

Hela riksdagsinformationen föreslås få LL-utbildning. Erfarenheterna från Sveriges riksdag visar att betydelsen av ett gott och klart allmänspråk inte kan betonas nog. I Sverige har man fokuserat på ett tillgängligt språk och en tillgänglig kommunikation. Som ett resultat av detta och utbildning i dessa frågor har kommunikativ tillgänglighet fått genomslag i den information som Sveriges riksdag tar fram. Det ses som ett normalt inslag i verksamheten som är till nytta för alla parter.

En bilaga med ett preliminärt program för den allmänna utbildningsdagen bifogas.

8. UPPFÖLJNING AV TILLGÄNGLIGHETS- ARBETET I RIKSDAGEN

Arbetsgruppen föreslår att riksdagen utser två ansvarspersoner för fysisk och förmedlingsmässig tillgänglighet.

Den som ansvarar för uppföljningen av byggnadernas tillgänglighet ska följa hur tillgänglighetsarbetsgruppens förslag genomförs och se till att tillgänglighetsfrågorna i fortsättningen beaktas automatiskt när riksdagen bygger om eller renoverar. *Arbetsgruppen föreslår riksdagens fastighetschef Ilona Nokela för den uppgiften.*

När det gäller informationen föreslår arbetsgruppen att en ny anställning inrättas och att en ansvarsperson utses för den kommunikativa tillgängligheten på samma sätt som för den fysiska.

Ansvarspersonerna ska också se till att både nyanställda och gamla medarbetare utbildningsmässigt hålls à jour i tillgänglighetsfrågor.

Arbetsgruppen föreslår att en uppföljningsgrupp tillsätts nästa valperiod med uppdrag att följa hur den här arbetsgruppens förslag genomförs och bedöma om det behövs fortsatta åtgärder.

9. VAL OCH PARTIVERKSAMHET UR ETT TILLGÄNGLIGHETSPERSPEKTIV

Justitieministeriet utarbetar anvisningar inför val och de senaste gäller presidentvalet 2006. De olika valanvisningarna beaktar tillgänglighet i olika grad. Det som ägnas mest uppmärksamhet är när rörelsehandikappade och andra rörelsehindrade ska rösta.

Kommunala centralvalnämndens och valnämndens uppgifter

Att informera om val

Centralvalnämnden och kommunen ska informera om val. Den obligatoriska informationen finns samlad i registret över röstningsställen i justitieministeriets valdatasystem. Dessutom finns de allmänna röstningsställena samlade på webbplatsen www.vaalit.fi. Vidare kan centralvalnämnden bedöma hur den vill informera om hemmaröstning och anmälan till hemmaröstning. Förhandsröstningsställena ska kungöras, men bör också publiceras på kommunens webbplats.

Demokrati 2007-kommittén, som skulle granska hur den representativa demokratin kan utvecklas, påpekade bland annat följande i sitt betänkande:

- Det behövs effektivare information om möjligheterna att rösta hemma och om det tillhörande anmälningsförfarandet.
- Kommunerna bör se till att invandrare och de i kommunen bosatta röstberättigade utlänningarna får tillräckligt med information om val.

Tillgängliga röstningsställen och själva röstningen

Enligt anvisningarna ska man särskilt uppmärksamma rörelsehandikappades och andra rörelsehindrades möjligheter att rösta på det egna röstningsområdets röstningsställen. Röstningsställena ska placeras i lokaler som är tillgängliga också för rörelse- eller funktionshindrade. Enligt anvisningarna ska man bl.a. vid behov använda ramper och ordna med biträde utanför och på röstningsstället samt parkeringsplatser för de funktionshindrades färdmedel i röstningsställets omedelbara närhet. Röstningsbåset måste kunna användas av rullstolsbundna eller så måste det finnas ett separat skrivunderlag som gör det möjligt att fylla i röstsedeln utan insyn.

Den som röstar har också rätt till biträde vid röstningstillfället. Biträdet vid röstningstillfället och när valsedeln fylls i kan vara en medlem av valnämnden eller ett valbiträde som nämnden utsett. Den vars förmåga att skriva ned vem han eller hon röstar på är väsentligt nedsatt får använda ett biträde som han eller hon själv har valt.

Förhandsröstning

Anvisningarna om förhandsröstningsställena i Finland beskriver röstningsförfarandet för rörelsehandikappade och andra rörelsehindrade på samma sätt som i "Valnämndens uppgifter på röstningsdagen".

Samma anvisningar gäller också användning av biträde vid röstningstillfället. Dessutom ges anvisningar om röstningslokalen och skyltarna. Vid behov ska det finnas orienteringstavlor eller skyltar om var röstningsstället finns och dessutom ska belysningen vara tillräckligt bra.

Det finns också valanvisningar om förhandsröstning i institution och hemmaröstning.

Särskilda förhandsröstningsställen är bland annat sjukhus, verksamhetsenheter inom socialvården som lämnar vård dygnet runt och andra verksamhetsenheter inom socialvården som kommunstyrelsen bestämt.

Det är möjligt att få rösta hemma när väljarens rörelse- eller funktionsförmåga är så begränsad att han eller hon inte utan oskäliga svårigheter kan ta sig till röstnings- eller förhandsröstningsstället.

I praktiken följs valanvisningarna ibland till och med mycket bristfälligt. Också riksdagens justitieombudsman har påpekat detta i sina avgöranden i fråga om klagomål. Trots detta förekommer det flera otillgängliga röstningsställen både vid kommunala och vid statliga val samt röstningsbåsar där en kortväxt eller rullstolsbunden väljare inte kan utnyttja rätten till

valhemlighet. Detta bryter mot den grundlagsskyddade valhemligheten, möjligheten att delta i den demokratiska processen osv.

Arbetsgruppen föreslår att justitieministeriet börjar kontrollera hur dess valanvisningar följs och då också ser över tillgänglighetsfrågorna samt åtgärdar de uppdagade missförhållandena.

Tillgänglig partiverksamhet

Projektet "Demokrati för alla" har tagit sikte på generellt sett ökad politisk tillgänglighet. Tillgängligheten är en utmaning också för de politiska partierna. De måste arbeta för att deras verksamhets- och möteslokaler ska bli mer tillgängliga och dessutom bör de också eftersträva kommunikativ tillgänglighet.

Arbetsgruppen föreslår att de registrerade politiska partierna startar ett gemensamt tillgänglighetsprojekt med sikte på att deras verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ska vara fri från fysiska, verksamhetsmässiga och kommunikativa barriärer.

10. LÄNKAR

Invalidförbundet: www.invalidiliitto.fi/prtal.sv,
www.esteeton.fi/portal/esteenton.fi/se

Design för alla-nätverket (Stakes): <http://dfasuomi.stakes.fi/FI/index.htm>

Selkokeskus: www.selko.fi

Papunet-webbserviceenheten: www.papunet.net/index.se.php

IT- och kommunikationscentret Tikoteket: www.tikoteekki.fi

IT-föreningen för äldre: www.entersenior.fi

Sveriges riksdag: www.riksdagen.se

Nordiska handikappolitiska rådet och samarbetsorganet för handikappfrågor: www.nsh.se

Raportti eduskuntatalon esteettömyyskartoituksesta

Kartoittajat: Kirsti Pesola ja Harri Leivo

Kartoitus on suoritettu: 28.2., 2.3. ja 3.3.2006

Lisäkartoitukset ym: 27.4.2006 on Elina Akaan-Penttilää (Invalidiliitto ry) haastateltu asian tiimoilta ja samalla on käyty raporttiluonnos hänen kanssaan läpi.
10.5.2006 on Jukka Rasan (Kuulonhuoltoliitto ry) ja Juha Seppälän (Näkövammaisten keskusliitto ry) kanssa käyty yhdessä katsastamassa varsinaisten kartoitusten aikana esiin nousseet kuulo- ja näkövammaisten kannalta ongelmalliset kohdat.

Käytetyt työkalut: pohjapiirrokset, kamera, sanelin, mittanauha, digitaalinen vesivaaka (kaltevuusmittari), desibelimittari sekä luksimittari; viimeksi mainittuja desibeli- ja luksimittareita on käytetty vain suuntaa-antavia mittauksia varten, niillä yksistään ei selvitetä mahdollisia akustisia ja/tai valaistusolosuhteitten ongelmia; lisäksi on haastateltu talon henkilökuntaa.

Tässä raportissa on käytetty seuraavia hissimerkintöjä

E-rakennus:

- H1 pater noster (kaksi hissiä, 1. – 5. krs)
- H2 matkatoimistoa vastapäätä olevat hissit (kaksi hissiä, 1. – 6. krs)
- H3 pohjoissivun uudet hissit (kaksi hissiä, VS – 5. krs)
- H4 luoteiskulman hissi (1. – 5. krs)
- H5 lounaiskulman hissi (1. – 5. krs, yhteys myös kellaritasolle ja sieltä D-taloon johtavalle käytävälle)
- H6 eteläsivun uudet hissit (kaksi hissiä, K-käytävä – 5. krs)
- H7 "lehdistöhissi" (K-käytävä, alempi kellari, kellari, 1., 3., 4. ja 6. krs.)
- H8 "pikakirjoittajan hissi" (2. – 3. krs.)
- H9 tavarahissi (VS – K-käytävä)

A- ja B-rakennukset:

- H10 A-rakennuksen puolella oleva hissi (auditorion alatasanne – 2. krs)
- H11 B-rakennuksen puolella oleva hissi (saunaosasto – 2. krs)

C- ja D-rakennukset

- H12 E-rakennusta lähinnä oleva hissi (alempi paikoitustaso – ylempi paikoitustaso – maanpinnalle Puhemiehenaukiolle)
- H13 kirjaston pääsisäänkäynnille johtava hissi (alempi paikoitustaso – 4. krs)
- H14 kirjaston pääsisäänkäynnille johtava hissi (alempi paikoitustaso – 4. krs)
- H15 kirjaston tavarahissi (ylempi paikoitustaso – lastauslaituri)
- H16 C-rakennusta lähinnä oleva D-rakennuksen hissi (pohjakerros – 4.krs)
- H17 toinen D-talon hissi (pohjakerros – 4. krs)

F-rakennus

- H18 henkilöhissit (2 hissiä, -3. kellarikerros – 7. kerros)
- H19 tavarahissi (-3. kellarikerros – 7. kerros)

Määräykset ja ohjeet, joihin tässä raportissa viitataan

F1 Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F1: Esteetön rakennus

F2 Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F2: Rakennuksen käyttöturvallisuus

1 Suurimmat ongelmat esteettömyyden kannalta sekä toimenpide-ehdotukset ongelmien ratkaisemiseksi

1.1 Opastus sisäänkäynneille

- E-rakennuksen ja F-rakennuksen sisäänkäyntien opastus on puutteellinen.
 - Lisätään E-rakennuksen portaitten alapäähän selkeät opasteet siitä, mistä ovesta kuljetaan sisään ja missä ovet sijaitsevat, ml. "Könkkölän ovi" (rakennuksen hahmo, ympäröivät kadut, sisäänkäynnit ja kiertoreitti "Könkkölän ovelle")
 - Lisätään F-rakennuksen ulko-oviin selkeät, kiinteät opastetaulut.

1.2 Sisäänkäynti E-rakennukseen

- Sisäänkäynti E-rakennukseen on neljästä eri ovesta riippuen ihmisen toimintakyvystä ja siitä, missä asioissa hän liikkuu (vain kahdella ovella on turvatarkastus). Ihmisten liikkuminen eri ovista toimintakyvyn mukaan on syrjivää.
 - Rakennukseen tehdään yksi uusi, kaikille soveltuva esteetön sisäänkäynti. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi matalaan pohjois- tai eteläsiipeen, niitten 1. kerrokseen. Uuden sisäänkäynnin kautta ohjattaisiin kaikki vierailijaliikenne ja sinne keskitettäisiin turvatarkastus. Myös "pääovelle" tulevat lähetykset voisi osoittaa tänne (tietenkin nykyinen vierassisäänkäynti portaitten yläpäässä säilytetään juhla- yms. sisäänkäyntinä).
 - Näihin tiloihin voidaan keskittää esim. seuraavat toiminnot sen mukaan kuin ne katsotaan tarpeelliseksi: sisäänkäynti, turvatarkastus, videonkatselutila, yleisö-wc:t, vaatesäilytys, kännykkäsäilytys, museo, museokauppa ja -kahvio, oppaitten toimistotilat ja "odotustilat".
 - Uuden esteettömän sisäänkäynnin toteuttaminen edellyttää esteettömän hissi- ja porrasyhteyden toteuttamista pohjois- tai eteläsiiven 1. ja 2. kerroksen välille.
 - Jos uusi sisäänkäynti tehdään pohjoisen siiven kautta, voidaan hyödyntää nykyisen hissien H2 kellarikerrokseen asti ulottuvaa hissikuilua. Tällöin kuitenkin yleisön (esteetön) kulku auditorioon jää vielä ratkaisematta.
 - Jos uusi sisäänkäynti tehdään eteläsiiven kautta, tulee esteetön käynti auditorioon huomattavasti helpommaksi järjestää, mutta tässä tapauksessa tarvitaan toinen uusi hissi. Se voitaisiin rakentaa lähteväksi pater-noster-hissin konehuoneen vierestä, sen eteläpuolella olevasta varastosta (sijaitsee kellarikerroksessa, samassa tasossa kuin nykyinen turvatarkastus ja sisäänkäynti). 1. kerroksessa hissi olisi nykyisten wc-tilojen kohdalla jatkuen sen jälkeen rakennuksen ulkopuolella pater-noster-hissin viereisessä "kainalossa" nousten aina 6. kerrokseen saakka. Hissin ovet avautuisivat tarvittaessa kahteen eri suuntaan (itä ja etelä), jolloin sen avulla saadaan hoidetuksi valtaosa tasoero-ongelmista E-rakennuksessa.

1.3 Istuntosalin puhujanpöytä

- Edustajien puhujanpöytään on jyrkkien portaitten vuoksi mahdotonta päästä pyörätuolilla tai vaikeasti liikuntaesteisenä.
 - Tehdään esteetön pääsy puhujanpöytään; tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi tekemällä huomaamaton ovi puhujanpöydän salin puoleiseen etuseinään ja asentamalla tasonostin, joka nostaa salin puolelta ylös halutulle korkeudelle. Nostinta voidaan käyttää myös, kun esimerkiksi pienikokoinen puhuja haluaa itsensä hiukan korkeammalle.

1.4 Tavarakuljetukset "vanhalla" puolella

- Tavarahissi H9 väestönsuojasta (mm. kalustevalastointi) ulottuu ainoastaan K-käytävälle saakka ja kuitenkin suuriakin tavaroita, kalusteita jne. joudutaan siirtämään rakennuksen kaikissa kerroksissa lähes päivittäin. Muita tavarahissejä ei A-, B-, C-, D- ja E-rakennuksissa ole.

- ▶ Hissien H3 uusiminen niin, että kahden erillisen hissikorin tilalle asennetaan yksi suuri hissikori ja siihen leveä oviaukko. Tämä ei sinänsä muuttaisi hissien H3 kuljetuskapasiteettia, nyt vain kahden pienen hissikorin tilalla liikkuisi yksi iso.
- Tavarankuljetusta hankaloittavia kulkuyhteyksiä on pääarakennuksessa paljon (portaita tai jyrkkiä luiskia).
 - ▶ Loivennetaan luiskia aina kun se on mahdollista. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kahden "kourun" muodostama luiska ei ole hyvä ratkaisu, sillä se mahdollistaa ainoastaan sellaiset pyörälliset kuljetukset, joissa akseliväli edessä ja takana on sama; näin esim. kolmipyöräiset sähkökäyttöiset inva-mopot eivät pysty niitä käyttämään.
 - ▶ Rakennetaan tasonostimia aina kun se on (ulkonäöllisesti) mahdollista. Esim. päärakennuksen pääsisääntuloaulan molemmissa päissä olevat muutaman portaan tasoerot voisi hoitaa tasonostimin, jotka on "piilotettu" postin ja matkatoimiston tiloihin? – jos ei haluta luiskia näkyville. Tämä helpottaisi lähettien, siivoustyöntekijöitten ym. kärrykuljetuksia, mikä on myös työsuojelullinen asia. Ratkaisu helpottaa oleellisesti myös toimintarajoitteisten henkilöitten liikkumista talossa. Ratkaisu johtanee siihen, että matkatoimiston ja postin sijainti joudutaan ratkaisemaan uudelleen.

1.5 Auditorioon kulku

- Päärakennuksen yleisösisääntuloaukan turvatarkastusalueelta auditorioon johtavat portaat ovat jyrkät ja kontrastittomat ja kuitenkin valtaosa auditorion vieraista kulkee kyseisten portaitten kautta (nousu $n=17$ cm, etenemä $e=19$ cm). Ohjeitten (F2) mukaan portaat mitoitetaan kaavan $2n+e \approx 630$ mm mukaan ja toisaalta määräyksissä (F1) todetaan, että portaan etenemän tulisi olla vähintään 300 mm ja nousun enintään 160 mm).
 - ▶ Jotta kaikki voisivat liikkua samoja kulkureittejä pitkin, asennetaan auditorion portaisiin porrashissi, jota normaalioloissa säilytetään alatasanteella. Hissin ohjaus sekä alhaalta, ylhäältä että hissistä käsin.
 - ▶ Portaiden etureunoihin lisätään kontrastiraita ja porrashuoneen valaistusta parannetaan.
- Auditoriotiloista puuttuu inva-wc ja muihin wc-tiloihin on noin 7 cm:n korkuinen tasoero.
 - ▶ Rakennetaan auditorion nykyisten wc-tilojen läheisyyteen kynnyksetön inva-mitoitettu ja -varusteltu wc.
- Auditorion aula on heikosti valaistu ja akustisesti huono.
 - ▶ Auditorion aulan katon uusiminen vaimentavasta materiaalista auttaisi tilan kaikuisuutta.

1.6 Valaistus- ja akustiset ongelmat

- Päärakennuksen monessa tilassa on sekä akustisia että valaistukseen liittyviä ongelmia. Valaistusasioista tekee Näkövammaisten keskusliiton Juha Seppälä oman raporttinsa. Akustisista asioista on tähän raporttiin otettu Kuulonhuolto-liiton arkkitehti Jukka Rasan kommentit. Ongelmallisimmat tilat ovat päärakennuksen pääsisääntuloaukan aulatilat, valtiosali, auditorion aulatilat, useimmat käytävät, ruokasali ja kahvila sekä uuden puolen auditorio. Suhteellisen hyviä ovat istuntosali ja päärakennuksen auditorio sekä päärakennuksen ja F-talon välinen käytävä. Tarkempia kommentteja on pääsääntöisesti kyseisten tilojen kohdalla luvussa 6 "Esteettömyysongelmia aihe-/tilaryhmittäin".
 - ▶ Katon vaimentaminen olisi monen tilan ongelmien osaratkaisu, mutta...
 - ▶ Selvitetään nykytekniikan mahdollisuudet esim. opastuskierrosten käyttöön, jolloin jokaisella oppaalla olisi omalla taajuudellaan toimiva mikrofoni ja

opastettavilla samalla taajuudella toimivat kuulokkeet. Näin useampikin ryhmä voi olla samanaikaisesti samassa tilassa ilman, että oppaitten tarvitsisi "kilpailla" äänensä kuuluvuudesta.

1.7 Kirjasto

- C-rakennuksessa kirjasto sijaitsee toiminnallisesti kahdessa eri kerroksessa ja kuitenkin niitten välillä ei ole esteetöntä kulkuyhteyttä, vaan kiertoreitti kulkee pitkän käytävän ja tavarahissin kautta.
 - Muutetaan kirjastovaunulle tarkoitettu hissi pyörätuolille sopivaksi joko hissiksi tai ns. vammaisnostimeksi. Kuilun ulkomitat eivät oleellisesti muuttuisi. Hissi tulisi toteuttaa mielellään niin, että sen läpi voisi kulkea (eli ovet välillä yhdelle ja välillä toiselle puolelle, jos ei voida laittaa ovia molemmin puolin, näin pienessäkin hississä voi liikkua pyörätuolilla ja rollaattorilla, kun ei tarvitse kääntyä ympäri eikä peruuttaa).

1.8 F-rakennuksen sisäänkäynti

- F-rakennuksen sisäänkäynnin ulkopuolella olevat maahan upotetut valaisimet ovat vaarallisen liukkaat (erityisesti talvella) ja ne häikäisevät pahasti pimeällä ja hämärällä liikuttaessa.
 - Poistetaan valaisimet maasta ja laitetaan tilalle samaa kiveä kuin sisäänkäyntitasanne on muutenkin.
 - Katoksen valaistus suunnitellaan uudelleen.
- F-rakennuksen sisäänkäynnin yhteydessä on tarpeeton, liikkumista haittaava, jopa vaarallinen tasoero.
 - Sisäänkäynnin edustaa korotetaan niin, että tasoero häipyä kokonaan.

1.9 F-rakennuksen auditorio ja siihen liittyvät tulkkitilat

- F-rakennuksen auditorion puhujakoroke ja -pönttö ovat esteelliset.
 - Asennetaan tasonostin puhujakorokkeen toiseen reunaan.
 - Suunnitellaan uusi puhujanpönttö niin, että puhuja voi nostaa ja laskea itsensä haluamalleen korkeudelle (vrt. esim. Kynnys ry:n prototyypin).
- Tulkikeskukseen pääsee ainoastaan portaita pitkin (mikä on maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53§:n vastainen ratkaisu tämän ikäisessä rakennuksessa).
 - Rakennetaan tasonostin tulkikeskukseen taukotilojen puolelle wc-tilojen läheisyyteen. Tällöin tosin kulku tulkikeskukseen hoituu ainoastaan auditorion läpi esim. taukojen aikana, mutta näin mahdollistetaan kulku useimpiin "tulkinkoppeihin" ja sosiaali-tiloihin.

2 Päärakennuksen esteettömyysongelmat kerroksittain

2.1 K-käytäväkerros

Tässä kerroksessa on vain eri rakennuksia ja porrashuoneita yhdistäviä käytäviä. Hissit H3, H6, H7 ja H9.

2.2 Alempi kellarikerros

- Tähän kerrokseen ei ole hissiyhteyttä (paitsi H7, josta ei ole yhteyttä teknisiin tiloihin vaan toisaalle johtavalle käytävälle).
- Teknisissä tiloissa on paljon portaita ja jyrkkiä luiskia.

2.3 Kellarikerros (yleisösisäänkäynti ja turvatarkastus)

- Turvatarkastusalue on heikosti valaistu (noin 10 luksia).
- Tilassa on holvikatosta johtuvia akustisia ongelmia.
- Videon katselutilassa on voimakas taustamelu (suhina), mikä häiritsee kuulo-laitetta käyttävää (lämpimänä päivänä käytössä oleva ilmanvaihtojärjestelmä?).
- Turvatarkastusalueelta auditorioon siirryttäessä "välihallissa" on heikko valaistus (10–20 lx), tilassa on voimakas kaiku ja lattian voimakkaat kuviot vaikeuttavat oleellisesti heikosti näkevien liikkumista.
- Tästä eteenpäin on aina kuljettava portaita pitkin (auditorioon, lehtereille tai opastetulle kiertokäynnille).
- Tähän kerrokseen tulevat ainoastaan hissit H6 ja H3, jotka syöttävät lähinnä A- ja B-rakennuksiin sekä H7 ("lehistöhis"), joka on ainoa, jolla pääsee julkaisu-varastoon ja muihin E-rakennuksen kellarikerroksen läntiseen puolen tiloihin.
- Hissiltä H3 on luiskayhteys B-rakennukseen, luiskien kaltevuudet ovat 6,0% ja 10,6%. Määräysten (F1) mukaan lyhyt (alle 6 m) luiska saa olla kaltevuudeltaan enintään 8%.
- **Hissiltä H6 yhteys A-rakennukseen on tarkistamatta.**

2.4 1. kerros (vierassisäänkäynti ja turvatarkastus)

Kerroksessa ei pääse kiertämään ympäri, kun länsisivulla sijaitsevan ruokasalin kohdalta ei pääse läpi.

Hissit H1–H7.

- Kellarikerroksesta tultaessa portaita pitkin on "salaoven" kulkuaukko todella ahdas (kaksilehtinen sisään-ulosaukeava ovi, josta usein vain toinen puolisko on käytössä). Lisäksi on huomattavia, yllättäviä tasoeroja on portaiden puolella.
- Itäisivulla on paljon tasoeroja sisääntuloaulan molemmissa päissä sekä akustisia ja valaistusongelmia (kts. ao. kohdasta).
- Hisseiltä H6 ja H3 on esteetön yhteys lähettipalvelun, monistamon, julkaisu-varaston yms. tiloihin, mutta hissiaulat sijaitsevat viisi porraskelmaa ylemmänä kuin etelä- ja pohjoissivujen pääkäytävät.
- Postin ja matkatoimiston palvelupisteet ovat ongelmalliset sekä akustiikan että valaistusolosuhteitten kannalta. Palvelutiskin alue on heikosti valaistu. Lisäksi henkilökunnan takana on suuri ikkuna, jonka aiheuttama voimakas taustavalo estää hänen kasvojensa selvän erottumisen; heikosti näkevä sokaistuu ja heikosti kuulevan kommunikointi vaikeutuu kun ei näe ilmeitä eikä suun liikkeitä.
 - Kannettava palvelupistesilmukka helpottaisi kuulolaitetta käyttävien asiointia.

2.5 2. kerros

Koko kerroksen ympäri pääsee samassa tasossa.

Hissit H1–H6 sekä H8, jolla pääsee ainoastaan "tunnelin" ja portaitten kautta istuntosalin etuosaan.

- Istuntosalin lattia on erittäin kalteva, paikoitellen jopa 15–18%, minkä lisäksi edustajien tuolirivien päissä on lähes näkymättömissä erittäin jyrkkiä tasoeroja.
- Istuntosalin takana olevalla käytävällä on paljon taustamelua, hälinää.
- Kahvilassa ja valtiosalissa on akustisia ja valaistusongelmia (kts. ao. kohdista).
- Hissien H6 ja H3 edustan laatoitus on väritykseltään "hurja", mikä vaikeuttaa heikosti näkevän liikkumista ja saattaa aiheuttaa ongelmia esim. epileptikoille, migreenistä kärsiville jne.

2.6 3. kerros

Kerroksessa ei pääse kiertämään ympäri, valtiosalin ja siihen liittyvien aulojen yläosat "katkaisevat" kulkuyhteyden.

Rakennuksen pääkäytävät kaikki samassa tasossa.

Hissit H1–H8.

- Lehterille pääsy on monen portaan takana.
- Lehterille on yhteys myös hisseillä H3 ja H6. Tosin matkalla on kaksi porrasta ja hissiaulan puolella on irtoluiska pyörätuolia varten. **Ongelma:** kun pyörätuolilla tullaan lehterille, joudutaan ensin avaamaan pariovi ja vasta sitten voidaan laittaa irtoluiska paikoilleen. Tämä aiheuttaa lehterille selvästi kuuluvaa kolinaa, mikä koetaan erittäin kiusalliseksi pyörätuolia käyttävän henkilön kannalta.
 - Voisiko ovet kääntää avautumaan lehterille päin, jolloin luiska voisi olla jatkuvasti paikoillaan ja siitä voisi tehdä pinta- ym. materiaaaliltaan lähes äänettömän?
- Inva-wc puuttuu koko kerroksesta.

2.7 4. kerros

Koko kerroksen ympäri pääsee samassa tasossa.

Hissit H1–H7.

- Ylälehterille pääsy on monen portaan takana.
- Inva-wc puuttuu koko kerroksesta.
- Suuren valiokunnan huoneen puheenjohtajisto istuu 3 porrasta ylempänä kuin itse sali, muutoin sali on esteetön.

2.8 5. kerros

- Itäsivun tilat ovat eri tasossa (muutaman porrasaskelman ylempänä) kuin muut tilat samassa kerroksessa.
- Hissillä pääsee periaatteessa joka tasolle hisseillä H3, H4, H5 ja H6 sekä itäsivun tiloihin hisseillä H1 ja H2.
- Inva-wc puuttuu koko kerroksesta.

2.9 6. kerros

Kerroksessa ei pääse kiertämään ympäri asti, koillis- ja kaakkokulmien kohdalla ei ole kulkuyhteyttä.

- Etelä-, länsi- ja pohjoissivujen tilat ovat osittain eri tasoissa toisiinsa nähden.
 - Tiloissa on paljon muutaman porrasaskelman tasoeroja.
 - Wc-tilat sijaitsevat parin porrasaskelman päässä käytävältä.
 - Osaan lehdistön tiloista on hissiyhteys H7, muihin on pelkkä porrasyhteys.
- Itäsivun tiloihin on hissiyhteys H2 ja kaikki tilat ovat keskenään samassa tasossa.
- Inva-wc puuttuu koko kerroksesta.

3 A- ja B-rakennusten esteettömyysongelmat kerroksittain

3.1 Kellari (saunaosasto)

- Ei käyty arvioimassa.

3.2 Kellari (auditorio – tasot +6,40 ja +9,30)

- sisäänuloaulasta on jyrkät, kontrastittomat portaat auditorioon (etenemä 19 cm ja nousu 17 cm). Onneksi on tukikaiteet molemmin puolin. Kts. kohta 1.5.
- Auditorio on jyrkästi laskeva, etu- ja takaosien välillä on jyrkät portaat ja yhtenäisen käsijohde puuttuu seiniltä. Tosin hissiyhteys etu- ja takaosien välillä on – ulkokautta.
- Auditoriotilojen yhteydessä ei ole inva-wc:tä.
- Wc-tiloihin on 7 cm:n tasoero.
- Wc-koppien oviaukko on 60 cm.
- Parveilutila ylätasanteella on heikosti valaistu (vaihtelee 25–85 luksia) ja akustisesti huono.
- Auditoriossa on kiinteät (tosin vivun varassa reilusti liikkuvat) istuimet, jotka täytyy poistaa, jos pyörätuolin käyttäjä haluaa pöydän äärelle.
- Puhujanpönttö on lähes kaikille esteellinen.

3.3 1. kerros

- Ei kommentteja.

3.4 2. kerros

- "Könkkölän" sisäänkäynti on B-rakennuksen puolella, kiertoreitti muilta sisäänkäyntioivilta on pitkä eikä sitä ole opastettu missään.
 - Sisäänkäynti tapahtuu painonapin avulla, jolloin ovelta tullaan noutamaan (saattamaan). Oven ulkopuolella ei ole minkäänlaista katosta tai muuta sään suojaa.
 - Ovella ei ole turvatarkastusta.
 - Kynns oven ulkopuolella on 4,5 cm – irtoluiska on oven pielessä sisäpuolella.
 - Pitkä ja mutkikas matka niin auditorioon kuin muuallekin, tosin hissillä pääsee ja tasoerot on luiskattu kiinteästi tai tilapäisesti (lehterille). Kaltevuudet ovat vaihtelevia (5,8–10,6%), kun määräysten (F1) mukaan lyhyen luiskan kaltevuus saa olla enintään 8%.

4 C- ja D-rakennusten esteettömyysongelmat kerroksittain

4.1 Alempi autopaikotustaso

- Alue on rakennusaikaisten määräysten mukainen, mutta nykyisiä määräyksiä ja ohjeita hiukan rikotaan. Tilanne on hyväksyttävissä: luiskat hissitasanteelle ovat 5,6% ja 7,8% eli ok ja kynnykset ovat 25 ja 22 mm:n korkuisia. Nykymääräykset (F1) sallivat enintään 20 mm:n korkuisen kynnyksen.
- Erillisiä, 3,6 m leveitä ja inva-merkittyjä autopaikkoja ei ole, mutta tasolla on useita sisäänkäyntien yhteydessä ja rivien päissä olevia paikoitusruutuja, joitten vierellä on tilaa ja joissa on erittäin helppo operoida myös inva-autolla. Nämä paikat voidaan tarvittaessa varata tietyn auton tai henkilön käyttöön.

4.2 Ylempi autopaikotustaso

- Autopaikotustilojen osalta samat kommentit kuin kohdassa 4.1.
- Autopaikotushallista on esteetön pääsy hissille, muttei samassa kerroksessa olevien sosiaalityötilojen käytävälle (jonne on kaksi porrasaskelmaa) tai muihin-kaan kerroksessa sijaitseviin tiloihin (kirjaston alaosa jne.).

4.3 Pohjakerros

- Sisäänkäynti on esteetön, tosin kynnyksen ulko-ovessa on 25 mm, mikä on aikaisempi hyväksytty kynnyksen korkeus. Nykymääräysten (F1) mukaisesti kynnyksen saa olla enintään 20 mm.
- Sisääntulon vastaanottotiski on korkea (118 cm), lyhytkasvuinen tai pyörätuolissa istuva henkilö ei näe virkailijaa.
- Sisääntuloaulassa olevat sähköiset infotaulut ovat liian korkealla pyörätuolin käyttäjälle ja lyhytkasvuisille.
- Inva-wc on lukossa ja oven avaus täytyy pyytää vastaanottotiskin virkailijalta. Wc:n oviaukko on 80 cm leveä, kun nykymääräysten (F1) mukaan on vapaan kulkuaukon oltava vähintään 85 cm. 4 cm korkea kynnyksen on luiskattu (~ ok). Inva-wc-kyllä puuttuu ovelta.
- Itse kirjasto toimii kahdessa eri kerroksessa, ja niiden välillä on ainoastaan porrasyhteys. Pyörätuolia käyttävän täytyy kiertää lastauslaiturin tavarahissin H15 kautta (tosin alakerrasta tullessa on käytävällä opaste, joka ohjaa pyörätuolin käyttäjän hisseille H13 ja H14, jonne päästäkseen on kuljettava parin porrasaskelman kautta). Määräysten (F1) mukaan toiminnallisesti toisiinsa yhteydessä olevien kerrostasojen välille tulee olla järjestetty liikkumisesteetön yhteys hissillä.
- Kirjastossa sijaitseva kirjavaunuhiisi on työntekijän työergonomian kannalta hankala: hissi on matala ja sen täyttämässä ja tyhjentämässä joutuu kumartelemaan suhteellisen syvään.
- Kirjaston sisääntulokerros on osittain avointa tilaa 2. kerrokseen, mikä aiheuttaa akustisia ongelmia.
- Puhelinkeskuksen lähimmässä sisäänkäynnissä on kaksi porrasaskelmaa. Lähin esteetön uloskäynti on kirjaston pääovi.
- D-rakennuksen puolella olevaan atk-opetustilaan on 5,5 cm luiskaamaton kynnyksen, muutoin tila ja kalusteet ovat ok.
- Kulkuyhteys atk-luokkaan on kutakuinkin hyvä, tasoerot on luiskattu niin loivasti, kuin on pystytty: kaltevuudet E-talosta H5-hissiltä tultaessa 7,6% ja kirjavaraston kautta tultaessa 8,5%. Määräysten (F1) mukaan suurin sallittu kaltevuus alle 6 m:n pituisilla luiskilla on 8%.

4.4 1. kerros

- Henkilökunnan paljon käyttämä sisäänkäynti Puheenjohtajanaukiolta suoraan hisseille ei ole esteetön. Vaikka ulkopuolella tilanne on suhteellisen hyvä, on sisäpuolella kaksi 17 cm korkeaa porrasaskelmaa, joitten yhteyteen on lähes mahdotonta saada toimivaa luiskaratkaisua.
- D-rakennuksen sisäänkäynnin ulkopuolella on kahdet porrasaskelmat.
- Sisäänkäynnistä D101 ei ole esteetöntä yhteyttä käytävälle D102.
- Kokoustila D125 on "aikansa hengen mukainen" eli upotettu kahden porrasaskelman verran lattiatason alapuolelle.

4.5 2. kerros

- Ei erityisiä kommentteja.

4.6 3. kerros

- Ei erityisiä kommentteja.

4.7 4. kerros

- C-rakennuksen puolella ei erityisiä kommentteja.
 - D-rakennuksen puolella koulutus- ja kokoushuoneesta on portaat ullakko-kerroksessa sijaitsevalle parvelle ja sieltä edelleen kahdet portaat katto-terassille.
-

5 F-rakennuksen esteettömyysongelmat kerroksittain

5.1 -3. kellarikerros

- Ei erityisiä kommentteja.

5.2 -2. kellarikerros

- Ei erityisiä kommentteja.

5.3 -1. kellarikerros

- Ei erityisiä kommentteja.

5.4 pohjakerros

- Opasteet ovat osittain turhan pienellä fonttikoolla (esim. säilytyslokeroitten numerointi) ja paikoin turhan kontrastittomia ("arkkitehtonisia").
- Erittäin kirkkaat halogeenivalaisimet peilaavat pahasti erittäin kiiltäväksi käsitellyn kivilattian pinnalta aiheuttaen häikäistymistä ja vaikeuksia arvioida lattian pinnan korkeusasema.
- Auditorion asiakaspalvelutiskin valaistus on heikohko.
- Auditorion 41 cm korkea etukoroke on ongelmallinen, portaitten yhteyteen tehty siirtoluiska on 22,7%:n jyrkkyinen. Määräysten (F1) mukaan luiskan kaltevuus saa olla enintään 8%.
- Piirtoheittimen kiinteä sijainti on vaarallinen: useita "läheltä piti" -tilanteita on ollut kun seisoallaan puhuvat henkilöt ovat meinanneet astua harhaan eli korokkeen reunan yli (korokkeen reunassa ei ole kaidetta).
- Dataprojektori sijaitsee salin perällä niin matalalla, että sen erittäin kirkas valo-kiila osuu puhujakorokkeella istuvien silmiin. Erityisen pahasti se osuu keskellä istuvan puheenjohtajan silmiin aiheuttaen pahaa häikäisyä.
- Uuden puolen auditorio on akustisesti huono. "Merkillistä, että nykyaikana osataan tehdä näin kaikuisia tiloja auditorioiksi. Auditorioiden pitäisi edustaa puheakustiikan huippua."
- Tulkikeskukseen on ainoastaan porrasyhteys (8 askelmaa), samoin tulkkien tauko- ja wc-tiloihin toiset 8 askelmaa. Portaitten käsijohde "loppuu kesken". Määräysten (F2) mukaan käsijohde on asennettava portaan koko pituudelle ja ohjeissa (F2) täsmennetään, että käsijohde ulotetaan vähintään 300 mm ohi porrassyöksyn.
- Tulkkien taukotilan puolella ei ole inva-wc:tä.
- Ravintolaan ylhäältä tulevien avoportaitten alapinta on suojaamatta, siihen voi lyödä päänsä, jos kalustusta ei ole sijoitettu sen estämiseksi.
- Ravintolaan johtavan portaikon alin porras on eri värinen ja se on toteutettu eri mitoituksella, mikä aiheuttaa horjahtamis- ja/tai kaatumisvaaran.

5.5 1. kerros

- F-talon sisäänkäyntiä ei ole opastettu (ellei "anelosia" lasketa opastukseksi).

- Sisäänkäyntitasanne on turhaan noin 7 cm korkeammalla kuin varsinainen piha-alue.
- Sisäänkäyntitasanteeseen on upotettu etenkin pimeällä voimakkaasti häikäisevät ja talvella lumisen jalan alla erittäin liukkaat lasipintaiset neliönmuotoiset valaisimet.
- Sisäänkäyntikatos on heikosti valaistu (mm. ovisummerin tekstiä on vaikea lukea).
- Tuulikaappi ennen turvatarkastusta on pieni.
- Alas johtavien portaitten tukikaide on turhan leveä, siitä on vaikea saada otetta. Määräysten (F2) mukaan käsijohteen tulee olla mitoitettu niin, että siitä saa tukevan otteen ja ohjeissa (F2) täsmennetään, että hyvän otteen mahdollistaa pyöreässä käsijohteessa 25–40 mm:n läpimitta.
- Ulko-ovi Eurooppa-infon puolelle on erittäin raskas avata.
- Eurooppa-infon luentotilassa on induktiosilmukka, mutta ei vahvistinta (eli induktiosilmukka ei toimi).
- Eurooppa-infon kahvilan istuimet ovat matalia ja enimmäkseen käsinojattomia "jakkaroita".
- Eurooppa-infon atk-päätepöydät on suunniteltu hiukan ahtaiksi pyörätuolia käyttävän kannalta (vapaa jalkatilan korkeus on 70 cm ja leveys 67 cm).

5.6 2. kerros

- Oikeusasiamiehen kanslian palvelutiski on liian matala pyörätuolin käyttäjälle eikä jalkatilan syvyys ole riittävä (vapaa korkeus 64 cm ja syvyys 45 cm).

5.7 3. kerros

- Kts. yleiskommentit kohdasta 6.1.5.

5.8 4. kerros

- Kts. yleiskommentit kohdasta 6.1.5.

5.9 5. kerros

- Kts. yleiskommentit kohdasta 6.1.5.

5.10 6. kerros

- Kts. yleiskommentit kohdasta 6.1.5.

5.11 7. kerros

- Kts. yleiskommentit kohdasta 6.1.5.

6 Esteettömyysongelmia aihe-/tilaryhmittäin

6.1 Tila- ja tilaryhmäkohtaisia kommentteja

6.1.1 Istuntosali

- Porrashuoneelta (hissin H6) tultaessa on paljon pieniä huomaamattomia tasoeroja. Sisääntulon kaltevuus heti oven jälkeen vaihtelee 15–18% ja istuinrivien päissä on huomaamattomat, reunoiltaan pyöristetyt noin 10 cm:n korkuiset tasoerot.
- Valaistustaso kansanedustajien työpöydillä 120–180 lx.

6.1.2 Päärakennuksen kahvila ja ravintola

- ▶ Tiloissa on akustisia ja valaistusongelmia, jotka edellyttävät alan ammattilaisten paneutumista asiaan. Tilat ovat melkoisen hälyisiä ja asiakasmäärän lisääntyessä, lisääntyi taustamelu voimakkaaksi ja häiritseväksi. Kahvion kiiltävä vihreä katto on kyllä komean näköinen, mutta toimii hyvänä äänen heijastimena.
 - Taustamelu oli lähes tyhjässä kahvilassa noin 60 dB ja nousi 70 dB:iin heti, kun vähän puhuttiin. Äänitaso nousi selkeästi, kun saliin tuli lisää ihmisiä ja puheensorinaa.
 - Valaistustaso vaihteli pöydillä 75–85 lx (sisäseinän puolella) 300–400 lx (keskipöydillä) ja 7000–8000 lx (ikkunoitten luona). Kartoituspäivä oli erittäin kirkas, jolloin valaistustasoerot kärjistyvät, pimeänä ja/tai harmaana päivänä valaistustaso todennäköisesti vastaisi 75–400 lx luokkaa.
 - 2-lehtisestä oviaukosta vain toinen ovi oli avoinna; vapaa kulkuaukko oli 67 cm (tosin toinenkin ovi on tarvittaessa avattavissa).
- ▶ Kattopalkkien välissä oleva pinta olisi melko huomaamaton paikka vaimennusmateriaalille. Valittaessa vaimennuslevyn pintaväriksi samanlainen sävy kuin katossa, ei interiööri paljontaan muuttuisi. Tosin vaalealla kattopinnalla saataisiin tilaan lisää valoisuutta, mikä auttaisi näkövammaisia ja myös kuulovammaisia huulion seuraamisessa. Verhojen vaihtaminen paksummiksi tuskin ratkaisi ongelmaa.

6.1.3 Valtiosali

- Salissa on akustisia ja valaistusongelmia, jotka edellyttävät alan ammattilaisten paneutumista asiaan.
 - Valtiosalin kaikuisuus oli "mahtavaa", tila ei sovellu puheen kuuntelemiseen ainakaan kuulovammaiselle.
 - Taustamelu kartoituspäivän oli 45–50 dB:n luokkaa, taso nousi 70 dB:iin, kun saliin tuli puhetta.
 - Isot ikkunat antavat kirkkaana päivänä valoisaa tunnun, mutta pimeänä ja/tai harmaana päivänä sali on todennäköisesti pimeä, eli valaisimet tuskin riittävät.
- ▶ Salin katon vaimentaminen onnistuisi niin, että palkkien koristemaalaukset kopioitaisiin vaimennusmateriaalin pintaan. Näin tilan ulkoasu säilyisi entisenlaisena. Vaimennuslevyt tulisi kiinnittää niin, että alle jäävät alkuperäiset maalaukset eivät vaurioidu, vaan ne voitaisiin tarvittaessa ja halutessa ottaa jälleen esiin. Siellä ne olisivat tallessa kuin aikanaan esim. Helsingin kaupungintalon julkisivu korjauksen aikaisen pressun takana.

6.1.4 Päärakennuksen 1. kerroksen sisääntuloaula

- Tästä tasosta ei pääse minnekään kulkematta portaita pitkin (eikä tänne pääse kulkematta portaita pitkin), kts. myös kohta 6.2.5 portaitot.
 - ▶ Rakennetaan tasonostimet aina kun se on (ulkonäköllisesti) mahdollista. Sisääntuloaulan molemmissa päissä olevat muutaman portaan tasoerot voisi hoitaa tasonostimin, jotka on "piilotettu" postin ja matkatoimiston tiloihin? – jos ei haluta luiskia näkyville. Ratkaisu helpottaa oleellisesti toimintarajoitteisten henkilöitten liikkumista talossa. Ratkaisu johtanee siihen, että matkatoimiston ja postin sijainti joudutaan harkitsemaan uudelleen.
- Wc-tilat ja vaatenaulakot ovat portaitten "takana".
- Aulan molemmissa päissä olevien pyöreitten tilojen akustiikka on erittäin ongelmallinen (kupolikatto-ongelma) etenkin, kun tiloissa on asiakaspalvelutiloja.

6.1.5 Päärakennuksen käytävät eri kerroksissa

- Käytävätilat ovat useimmiten hälyisiä ja lattiakuviointit ovat paikoitellen erittäin hankalat heikosti näkevän kannalta.

- Käytävissä on tasaisia kattopintoja, jotka voitaisiin vaimentaa. Käytävät ovat tosin toisarvoisia tiloja, mutta niillä kuljetaan ja jutellaan paljon. Käytävien hiljentäminen estäisi myös äänen kulkeutumista työ- yms. huoneisiin.

6.1.6 F-rakennuksen toimistotilat

- Etelänpuoleisella sivulla olevissa toimistotiloissa on selkeä ongelma auringonvalon kanssa.
 - Sälekaihtimet ovat reiälliset ja päästävät valoa lävitse.
 - Verhot ovat harvaa neulosta ja ne päästävät valoa lävitse.
 - Verhojen ja sälekaihtimien säätäminen on erittäin vaikeaa kun säätimiin ei ylety pöydän takaa (joutuu kiipeämään pöydälle tms.).
- Ovien nimikyltit on asennettu valaisevan seinäyksikön päälle ja teksti on suhteellisen pientä, nimen lukeminen on erittäin vaikeaa.
- Kerroksissa olevien taukonurkkausten lattiasta asti alkava ja ravintolaan antava lasiseinä koetaan pelottavaksi ja liian läpinäkyväksi.
- Taukonurkkaukseen sijoitetun kopiokoneen vierellä ei ole minkäänlaista työskentely-, lasku- eikä säilytystilaa.

6.2 Asiat toiminnoittain

6.2.1 Materiaali-/tavaraliikenne

- Sisään tuleva materiaali- ja/tai tavaraliikenne on teoriassa selkeä mutta käytännössä selkiytymätön: periaatteessa kaikki tavara tuodaan taloon tavarantoimituksen kautta ja sieltä edelleen hihnalla pitkin lähettämöön.
 - Kaikki tavarat eivät mahdu hihnalle (esim. rullakot).
 - Posti kansanedustajille tuodaan pääovelle.
 - Lehdet tuodaan moneen eri paikkaan (pääsääntöisesti aamulehdet tuodaan pääovelle mutta esim. Taloussanomien kirjaston oven kahvaan!).
 - Oma lukunsa ovat joulun alla tulevat joulutervehdykset.
- Pääovelta ei ole esteetöntä yhteyttä minnekään, vaan aina on ensin portaat >> pääovelle tuodut tavaralähteykset joudutaan aina jossain vaiheessa kantamaan.
- Kaikki posti tulee pääarakennukseen, mistä se haetaan viisi kertaa päivässä F-talon puolelle. Matkan varrella on painavia ovia, joissa ei ole avausautomaattikkaa.

6.2.2 Hissit

- Vanhat hissit eivät paikotu eli eivät pysähdy täsmällisesti kohdalleen (rullakoitten, postikärryjen yms. työntäminen on vaikeaa, vaarallista tai paikottumisesta riippuen jopa mahdotonta) .

6.2.3 Luiskat

- Portaitten ”päälle” laitettujen luiskojen kaltevuus on 23,3%. Määräysten (F1) mukaan suurin sallittu kaltevuus on 8%. Lisäksi luiska on niin lähellä avautuvaa ovea, että vauhdilla rullakkoa tms. ylös työntäessä sattuu törmäys, jos joku samanaikaisesti tulee ovesta ulos.

6.2.4 Oviympäristöt

- Työ- ym. huoneitten – erityisesti päärakennuksen huoneissa – kynnykset ovat pääsääntöisesti erittäin korkeita, kun nykymääräysten (F1) mukaan suurin sallittu kynnyskorkeus on 2 cm.
- Pariovelliset oviaukot – erityisesti päärakennuksen huoneissa – ovat riittävän leveät. Mutta yleensä on vain yksi ovi käytössä, jolloin oviaukko on kapea.

6.2.5 Portaikot

- Marmoriportaakot pääaulan molemmissa päissä ovat ongelmalliset.
 - Yhtenäiset käsijohteet puuttuvat (paitsi ylimmissä kerroksissa).
 - Suojakaiteen korkeus 5. kerroksen porrastasanteella on vain 81 cm, kun määräysten (F2) mukaan kaiteen korkeus määräytyy putoamiskorkeuden ja tilan käyttötarkoituksen mukaan seuraavasti: putoamiskorkeuden ollessa 3000–6000 mm tulee kaiteen korkeuden olla vähintään 1000 mm, jos putoamiskorkeutta on yli 6000 mm, tulee kaiteen olla vähintään 1100 mm:n korkuinen.
 - Kontrastit puuttuvat
 - ▶ Turvallisuussyistä olisi hyvä, jos marmoriportaikkoon saisi tyyliin sopivat käsijohteet portaiden molemmiin puoliin – puhumattakaan jonkinlaisista porrasaskelmien reunojen merkitsemisestä kontrastiraidalla tms.
- Marmoriportaikon ja sisääntuloaulan välissä olevien portaitten etenemä vaihtelee paljon ja aiheuttaa usein vierailijoitten horjahteluita – oppaitten varoituksista huolimatta.
- Kirkkaalla auringonpaisteisella säällä eteläpuoleisen marmoriportaikon ikkunoista tulee voimakas vastavallo, joka häikäisee pahasti.
- "Mustat" portaikot ovat erittäin kontrastittomat kuljettaessa ylhäältä alaspäin. Alhaalta ylöspäin kuljettaessa ei vastaavaa ongelmaa ole.

6.2.6 Inva-wc:t

- Inva-wc:t ovat pääsääntöisesti huonosti toteutettuja – erityisesti E-, A-, B-, C- ja D-rakennuksissa. Selkeät ohjeet löytyvät esim. Suomen rakentamismääräyskokoelman osasta F1 (perusohjeistus on ollut sama jo 1970-luvulta alkaen).
- Inva-wc-tiloissa säilytetään niihin kuulumatonta tavaraa, mikä heikentää niiden käytettävyyttä.

6.2.7 Puhelinkopit

- Eri kerroksissa käytäville sijoitetut puhelinkopit ovat pieniä, niihin mahtuu vain seisoaalleen.

Muistio eduskuntatalon näköympäristöön liittyvistä havainnoista

Kävin keskiviikkona 10.5.06 tutustumassa eduskuntatalon sisätiloihin näköympäristönä. Paikalla olivat lisäksi arkkitehti Kirsti Pesola Invalidiliitosta ja arkkitehti Jukka Rasa Kuulonhuoltoliitosta. Mittasin sisävalaistusta aurinkoisena päivänä iltapäivällä klo 13 ja 15,30 välisenä aikana.

Ulkoa tulviva luonnonvalo lisää huomattavasti mitattuja valon määriä. Syksyisin ja talvisin ikkunoista tulevan valon määrä on huomattavasti vähäisempi ja pimeinä vuoden- sekä vuorokauden aikoina ollaan täysin keinovalaistuksen varassa. Hämärien ja pimeiden aikojen etuna ovat ulkovalon vähäiset häikäisyhaitat. Koska yleisvalon määrä eduskuntatalon päärakennuksessa on melko vähäinen kirkkaana kevätpäivänä, voidaan olettaa sen olevan syksyisin ja talvisin jokseenkin hämärän kauttaaltaan.

Upea 30-luvun arkkitehtuuria tyylikkäästi edustava talo on akustiikaltaan ja näköolosuhteiltaan aikansa tuote. Pintamateriaali- ja tilaratkaisut sekä niihin liittyvät keinovalaistus ja kontrastit ovat käsittääkseni pitkälti mahdottomia muuntaa alkuperäinen ilme säilyttäen nykyisiä esteettömyyskriteerejä vastaavaksi. Osittaisia parannuksia voidaan kuitenkin saada aikaiseksi.

Luettelen seuraavassa näkövaraista toimintaa vaikeuttavia tekijöitä sisätiloissa tilakohtaisesti.

Päärakennuksen sisääntuloaula

Yleisvalon määrä on keskimäärin 100 lx. Ilman ikkunoista lankeavaa luonnonvaloa keskimääräinen valaistustaso on selvästi liian alhainen. Aulatilán pintamateriaalien heijastussuhteiden perusteella riittäviä kontrasteja ei synny tilán muodon ja koon hahmottamiseksi, jos kyseessä olisi vaikeasti heikkonäköinen henkilö. Mikäli katto, lattiat ja seinät eivät tummuuseroiltaan poikkea tarpeeksi toisistaan, heikosti näkevä aistii tilán määrittelemättömänä tai "tunnelimaisena". Tummahkot pintamateriaalit heijastavat myös huonosti valoa takaisin, joka osaltaan alentaa nykyisen keinovalaistuksen tehoa.

Valoisina päivinä suojaamattomat ikkunat etelä- ja pohjoispäätyjen portaikoiden kohdalla aiheuttavat suoraa kiusa- ja estohäikäistymistä. Ikkunoista tuleva suora valo aiheuttaa normaalinäköiselle lähinnä kiusahäikäistymistä. Se on näkökentässä olevan suuren pintakirkkauksien eron aiheuttamaa katsomisen hankaloitumista, joka ei varsinaisesti heikennä näkyvyyttä, mutta voi aiheuttaa rasisuoroireita. Normaalialia helpommin häikäistyvän näkeminen voi olla hyvin hankalaa eduskuntatalon pääaulassa. Tuolloin puhutaan jo estohäikäistymisestä. Pintakirkkaus pohjoisesta päätyikkunasta mitattuna oli noin 3600 cd/m^2 .

Kiusahäikäistymisen raja voi olla normaalisti näkevällä luokkaa 600 cd/m^2 . Erityisen tärkeää on katsekohteeseen osuvan kirkkaan pinnan ja sitä ympäröivän pinnan kirkkausvaihtelut (luminanssisuhde). Kun kirkkausvaihtelut ovat hyvin suuria, kuten esim. aulan päätyportaikoiden ikkunoiden ja niitä ympäröivien pintojen välillä, puhutaan epätasaisesta luminanssista, joka on pääasiallinen häikäistymisen aiheuttaja.

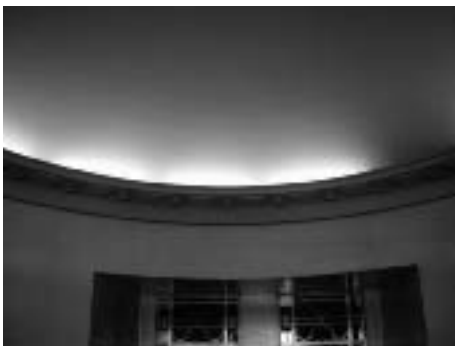
Suojaamattomista päätyikkunoista aiheutuvasta kiusa- ja estohäikäistymisestä johtuen aulan lattiassa olevat tasoerot on normaalia vaikeampi erottaa. Siitä johtuen normaalistikin näkevä voi kompastua. Vaaleat marmoriportaavat vailla minkäänlaisia tasoeroja ilmaisevia kontrastiraitoja voivat olla vaaralliset etenkin kun katsesuunnassa on suojaamaton suuri ikkunapinta vaikeuttamassa näkemistä.

Pääaulan kaksi palvelutiskiä, joista toisessa on Kalevan matkapalvelu, ovat näkemisen kannalta ongelmallisia etenkin kirkkaina päivinä, jolloin taustalta tulvii häikäisevän kirkasta valoa ratapihan suunnasta. Pintakirkkaus ikkunasta mitattuna oli noin 3500 cd/m^2 . Jos näköjärjestelmä sopeutuu kirkkaaseen taustavaloon ja mustuaiset pienenevät, tiskin paikallinen valo ei riitä lukemiseen tai kirjoittamiseen. Tiskillä oli alkuiltaa päivällä valoa noin 300 lx ja suurin osa tuli häikäisevänä vastavalona taustan ikkunasta. Palvelutiskillä pitäisi olla vähintään 500 lx valaistusvoimakkuus kun takaa tuleva luonnonvalo on pois laskuista.

Myös matkapalvelun työntekijä sanoi valaistusolosuhteiden olevan hankalat kyseisessä työpisteessä. Kohdevaloa on työtasoilla liian vähän ja valoisina aikoina työntekijä varjostaa itse katsekohdetta koska pääasiallinen valo tulee selän takaa ikkunasta. Palvelutiskillä asioivalle voimakas ikkunasta tuleva vastavalo on kuitenkin varmasti kaikkein suurin ongelma. Tilannetta voisi parantaa suojaamalla ikkuna ja järjestämällä asiointitiskille riittävän tehokas kohde- ja/tai vyöhykevalo.

Aulatilan porraspäädyissä olevat kupolit ovat akustisesti hankalat. Puheesta on erityisen vaikeaa saada selvää niiden kohdalla. Muualla aulassa vallitsevat kovien pintamateriaalien ja suurten tilojen pitkät kaiut. Akustiikka on kuulovammaisten lisäksi myös hyvin tärkeää sokeille ja heikosti näkeville, koska suurin osa havainnoista on kuuloon perustuvia. Pitkät ja voimakkaat kaiut ja erikoinen viiveilmiö kupolien kohdalla ovat tilan koon ja luonteen aistimisen kannalta hyviä. Useimmissa tapauksissa on kuitenkin tärkeämpää puheen hyvä erottuvuus. Koska ilmeet ja eleet eivät ole havaittavissa, on erittäin tärkeää mahdollisimman häiriötön puheen erottuvuus.

Kupolirakenteiden valaistus on toteutettu niin, että helmarakenteen taakse sijoitetut valaisimet heijastavat valon kupolin pintaan, josta sen on tarkoitus heijastua edelleen tilan yleisvaloksi. Valaisinten teho riittää kupolin alareunan kauniiseen valaisuun, mutta yleisvaloa ei juuri saada. Sijoittamalla nykyisiä huomattavasti valotehokkaammat monimetallilamput entisten valaisinten tilalle kupolin helmareunuksen taakse, voitaisiin saada epäsuoraan valaistukseen lisää tehoa ja siten lisättyä aulan yleisvaloa paikassa, jossa ovat lattian tasoerot ja palvelutiskit. Lisätty yleisvalaistuksen teho tasoittaisi myös jonkin verran suurten päätyikkunoiden valoisaan aikaan aiheuttamaa häikäisyhaittaa.

Ravintola

Ravintolantila jakaantuu hovikaarimaisen pylväikön vuoksi kahteen valaistuksellisesti toisistaan selkeästi poikkeavaan tilaan. Kapeahkossa pylväiden muusta salista erottamassa ikkunattomassa ruokailutilassa on vähäinen yleisvalon määrä kirkkainakin päivinä. Yleisvalon määrä vaihteli 15 lx ja 100 lx välillä. Valoa on todella niukasti, eikä ruokapöytien kohdalla olevat seinälamput paranna asiaa paljoakaan. Aivan lamputin alapuolella seinän vieressä on pöydän pinnalla noin 100 lx valaistusvoimakkuus. Käytävän puoleisille istumapaikoille ei paikallisvalaisimista enää ole hyötyä. Valon määrä oli käytävän puolella pöytää noin 40 lx. Sekä yleisvalon, että kohdevalon määrät ovat aivan liian alhaiset.

Ravintolassa voi varmaankin valita istumapaikkansa, joten hämärä pylväikön rajaama sisäseinän puoleinen osa voi sopia niille, jotka haluavat syödä hämärässä valossa. Ravintolasalin suuremman puolen yleisvalaistus on jo vähän parempi. Asiaan vaikuttaa valoisana päivänä ikkunoista tuleva luonnonvalo. Nyt valoisana päivänä yleisvalon määrä oli luokkaa 100 lx – 200 lx. Pimeinä vuoden ja vuorokaudenaikoina yleisvalon määrä on luonnollisesti paljon alhaisempi. Valaistus voi ehkä riittää normaalinäköisille nuorille henkilöille. Mikäli näkö on heikentynyt tai valontarve on iän myötä lisääntynyt, ei ruokasalin yleisvalo riitä. Ruokailu, astioiden kanssa kulkeminen ja pöytäseurueen kasvonilmeiden vaivaton näkeminen vaatisi yli kaksi kertaa tehokkaamman valaistuksen.

Ikkunoissa olevat verhot pehmentävät päivänvalon vaikutusta melko hyvin. Normaalialia häikäistymisherkemmän näkeminen voi kuitenkin olla vaikeaa, jos ikkuna osuu näkökenttään valoisana aikana. Ikkunan pinnan kirkkaus oli verhojen läpi valoisana päivänä mitattuna $400 \text{ cd/m}^2 - 800 \text{ cd/m}^2$.

Ryhmäsisäänkäynti

Ryhmäsisäänkäynnissä suurena näkemistä vaikeuttavana ongelmana on toisaalta alhainen keinovalaistuksen määrä ja toisaalta erittäin suurista ovien suojaamattomista lasista tulevan suoran päivänvalon aiheuttama voimakas häikäistyminen. Laseista mitattu pintakirkkaus oli luokkaa 3500 cd/m^2 . Se ylittää kaikki häikäistymisrajat, etenkin kun muu näköympäristö on lähes hämärä. Heikkonäköiselle aiheuttaa liikumisen vaikeutta lisäksi lattian voimakas kuviointi, jonka heikkonäköinen tai joistakin neurologisista sairauksista kärsivät aistivat taseroiksi.

Auditorioon johtavat portaat

Valon määrä on portaikossa erittäin alhainen. Lisäksi suorakaiteen muotoinen kuvio vaikeuttaa taserojen visuaalista hahmottamista. Porrasaskelmat eivät kontrastiltaan erotu.

Auditorion aula

Tämä ilmeisesti melko uusi tila on yleisvalaistuksen tasoltaan lähestulkoon riittävä. Yleisvalaistusvoimakkuus vaihtelee välillä 100 lx – 200 lx. Pyöreät, litteät opaali-valaisimet voivat aiheuttaa häikäistymistä. Pinnan kirkkaus on yli 1000 cd/m². Aulassa on neljä epäsuorasti katon kautta heijastavaa lattiavalaisinta, jotka harmonisoivat hyvin katossa melko matalalla olevien kiekonmuotoisten opaalipintaisten valaisinten aiheuttamaa luminanssin epätasaisuutta. Kun valaisinta ympäröivän kattopinnan kirkkaus lisääntyy epäsuoran valon vaikutuksesta, vähenee kattovalaisinten pintakirkkauden aiheuttama haitta. Näköolosuhteita voi edelleen parantaa johtamalla epäsuoraa valoa kattopinnalle esim. lisäämällä epäsuorasti katon kautta heijastavien jalallisten valaisinten määrää.

Auditorio

Tämä ilmeisesti 70-luvulta peräisin oleva auditorio on valaistusvoimakkuudeltaan riittävä. Työtasoille lankeaa noin 900 lx valo, joka on riittävä esim. kirjoittamiseen ja lukemiseen.

Loistelamppuja on ilmeisesti vaihdeltu yksi kerrallaan sitä mukaa, kun lamput ovat palaneet. Tulos on melko kirjava. Lamppujen valon värit ja valotehot poikkeavat selkeästi toisistaan. Valaistus olisi tehokkaampi, rauhallisemman sekä edustavamman näköinen, jos kaikki lamput vaihdettaisiin samalla kertaa. Samalla kerralla vaihdetut lamput palavat suurin piirtein yhtä kauan, jolloin yksittäisiä lamppuja ei tarvitsisi vaihtaa, kuten nyt. Säästettäisiin hankalaa työtä, saataisiin tehokkaampi sekä ulko-asultaan huomattavasti kauniimpi valaistus.

Kuuluvuus vaikuttaa hyvältä. Ilmeisesti kokolattiamatto toimii hyvin vaimentajana. Sivun portaikko kaipaisi kontrastiraitoja askelmien eteen, jotta eteneminen etenkin alaspäin olisi turvallista ja varmaa heikommallakin näöllä. Sain sen käsityksen, että auditoriota käyttävät muutkin, kuin kansanedustajat, joille portaat ovat mahdollisesti hyvin tutut. Kaiken kaikkiaan auditorio on melko hyvä näköympäristönä myös heikkonäköisten kannalta.

Eteläinen ja pohjoinen marmoriportaikko

Päätyportaikossa ilmenee eduskuntatalon keskeiset näköympäristön ongelmat. Liikkumisnäön ja orientoitumisen kannalta keskeisten tasoerojen huono havaittavuus kontrastien puutteen vuoksi ja ulkoa tulevan luonnonvalon aiheuttama voimakas häikäistyminen, joka yhdessä kiiltävien kivipintojen kanssa heikentää entisestään tasoerojen havaitsemista. Ikkuna pitäisi suojata pahimmat häikäisy suodattavalla verholla ja vastaavasti keinovalon määrää olisi lisättävä. Ilman kontrastien tehostamista ei valaistuksen parantamisella ole juuri mitään merkitystä. Valoa ja pintojen kontrasteja eli heijastussuhteita ei voida erottaa toisistaan suunniteltaessa näköympäristön parantamista.

Kahvila

Eduskunnan kahvila on tilana jokseenkin ruokalaa vastaava. Hienot ja vaikeasti korvattavat pintamateriaalit haittaavat näkyvyyttä kiiltelyllä ja toisaalta huonoilla heijastusominaisuuksillaan. Kahvilan upea vesihiontamaalattu katto on kauneudestaan huolimatta huono heijastamaan ja tasoittamaan valoa. Pylväikön rajaama kahvilasalin kapeampi osa sisäseinän puolella on auttamattoman hämärä. Pöytäkeskusteluissa, lukemisessa ja kirjoittamisessa tarvittaisiin ainakin suureen osaan pöydistä tehokas kohde- tai vyöhykevalo.

Kahvilan ja istuntosalin välinen yhdyskäytävä sekä vastaavat käytävät

Kahvilasta istuntosaliin johtava käytävä edustaa valaistukseltaan, pintamateriaaleiltaan ja lattiakuvioinniltaan eduskuntatalon käytävillä yleisesti toistuvaa tyyliä. Yleisvalon määrä on suhteellisen alhainen. Keskimääräinen valaistusvoimakkuus oli päivänvalon myötävaikutuksella noin 70 lx. Pimeinä aikoina valon määrä on vielä alhaisempi.

Lattian voimakaskontrastinen sahakuvio on koriste, eikä välitä mitään liikkumisen kannalta tärkeää informaatiota. Tällaiset koristekuviot vaikeuttavat merkittävästi heikosti näkevien tai erilaisista neurologisista sairauksista kärsivien liikkumista ja muuta toimimista. Koristekuviot aistitaan useimmiten tasoeroiksi tai sitten niitä yritetään seurata. Portaikko on tummapintainen, valon määrä on siinä liian alhainen ja tasoeroja ilmaisevat kontrastiraidat puuttuvat.

Kuvan käytävät ovat lattiakuvionsa vuoksi heikkonäköiselle hankala. On vaikea ymmärtää, mistä kuuluu ja voi edetä käytävällä.

Istuntosali

Puheen erottuvuus on hyvä. Paksu kokolattiamatto ja kattokupolin pintamateriaali vaimentavat kaiut. Ainakin sähköisesti vahvistamaton puhe erottuu hyvin. Heikkonäköisen on hyvin vaikeaa erottaa lattian tasoerot ja liikkua viistolla lattiapinnalla luontevasti. Yleisvalon määrä istuntosalissa on luokkaa 100 lx – 200 lx. Pöytätasolla on valoa vaakasuoraan mitattuna noin 100 lx. Sekä kohde- ja yleisvalon määrä ovat nykymittapuun mukaan riittämättömät. Yleisvalon määrän pitäisi olla 300lx – 400 lx ja pöytätasolla tarvittaisiin lukemiseen ja muuhun tarkkaan lähityöhön 700 lx – 1000 lx kohdevalo. Kulkureitit pitäisi erottua muusta lattiapinnasta, eikä kompastumisen vaaran aiheuttavia tasoeroja saisi olla.

Istuntosalia ympäröivä pyöreä käytävä

Istuntosalia kiertävä käytävä on tyylikäs, mutta näköympäristönä hankala. Voimakas-kontrastinen ruutukuviointi lattiassa häiritsee näkemistä. Katse kiinnittyy voimakkaaseen ruutukuviointiin, joka ei kuitenkaan anna mitään tärkeää informaatiota tilassa orientoitumisen kannalta. Katsekenttää osuvat opaalikupuiset pallovalaisimet ovat pintakirkkauksiltaan häikäiseviä, eivätkä suuntaa valoa tehokkaasti näkemisen kannalta tärkeisiin kohteisiin. Valaisinten pintakirkkaus on yli 1000 cd/m², kun taas pinnat niiden taustalla ovat kirkkaudeltaan vain muutaman kymmentä cd/m. Epätasaisen luminanssin näkemistä vaikeuttavaa vaikutusta lisää vielä voimakas-ruudullisen lattian peilikiilto.

Valtiosali

Tämä hieno edustustila voisi olla yleisvalaistustasoltaan riittävä silloin kun ikkunoista tulvii luonnonvaloa. Keskellä kirkasta kevätpäivää yleisvalon määrä vaihteli välillä 100 lx – 300 lx välillä. Ikkunoista tuleva vastavalo kuitenkin vaikeuttaa silmien sopeutumista vallitsevaan yleisvalaistustasoon, joten valoa vaikuttaisi olevan vielä vähemmän kuin sitä oikeasti on.

Päätyjen suojaamattomat ikkunat aiheuttavat häikäistymistä ja muita silmien adaptio-
tumisongelmia. Pintakirkkaus ikkunapinnasta mitattuna oli 4300 cd/m². Lattian kuvio-
raidat vaikeuttavat heikkonäköisen tilan hahmottamista ja kova kaikuinen akustiikka
vaikeuttaa kuulon erottelua. Kattokruunuin tuotettua keinovaloa ei ollut tilaisuus yksis-
tään arvioida johtuen runsaasta luonnonvalosta. Tilan koko, pintojen heijastussuhteet
ja valaisinten teho huomioon ottaen yleisvalon määrä ei voi olla riittävän suuri silloin
kun valoa ei tule ikkunoista. Lisäksi kruunujen pintakirkkaus on liian suuri suhteessa
ympäristön valaistustasoon. Kruunuvalaisimen pintakirkkaus oli noin 1300 cd/m².

Liikkuminen, ihmisten näönvarainen tunnistaminen sekä kasvonilmeiden lukemiseen
ja kuulohavaintoihin perustuvat keskustelutilanteet voi olla vaikeaa normaalinäköi-
sellekin nykyisissä keinovalaistusolosuhteissa.

Toisen, kolmannen ja neljännen kerroksen toistokäytävät

Toisen kerroksen "puhemiehen käytävän" keskimääräinen valaistustaso on alhainen.
Noin 50 lx keskimääräisessä yleisvalossa seinien pistemäiset lampetit aiheuttavat
suoraa häikäistymistä. Pintakirkkaus seinävalaisimissa oli luokkaa 2800 cd/m². Lisäksi
näkemistä vaikeuttavat kiillot.

Kolmannen kerroksen tummasävyinen käytävä ei päivälläkään saa paljoa luonnon-
valoa ikkunoista. Vanhanaikaisilla valaisimilla saadaan teholtaan alle kaikkien suosi-
tusten oleva 20 lx – 50 lx yleisvalo. Valon määrä pitäisi vähintään kolminkertaistaa
liikkumisen ja henkilöiden tunnistamisen sekä yleisen mukavuuden lisäämiseksi.

Neljännen kerroksen vastaava käytävä on näköolosuhteiltaan selvästi parempi, joskin
sielläkin on liian alhainen valaistusvoimakkuus. Vaaleat seinäpinnat ja parkettilattia
parantavat näköolosuhteista merkittävästi.

Jatkotoimenpiteet

Eduskuntatalon vanha osa on näköolosuhteiltaan hyvin hankala heikkonäköisen kannalta. Näköympäristön epäkohdat haittaavat varmasti montaa normaalinäköiseksi luokiteltavaa, jolla on esim. iän myötä lisääntynyt valontarve ja mahdollisesti häikäistymisherkkyyttä.

Tämä tekemäni kuvaus eduskuntatalon näköympäristöstä on melko pintapuolinen, mutta tuo varmasti esiin keskeiset epäkohdat, liian alhaisen yleis- ja kohdevalaistustason, voimakasta häikäistymistä aiheuttavat suojaamattomat ikkunat ja pistemäiset keinovalonlähteet sekä pintojen kiiltelyt.

Näönvaraisen liikkumisen ja muun toimimisen kannalta vaikeuksia aiheuttaa myös lattiapintojen voimakaskontrastinen koristekuviointi, joka ei välitä mitään ympäristöä selkeyttävää visuaalista tietoa, vaan enemmänkin johtaa harhaan. Heikkonäköiset aistivat voimakkaat kontrastierot lattiapinnoissa yleensä tasoeroiksi.

Kovista materiaaleista johtuva kaikuisa akustiikka ei haittaa pelkästään kuulovammaisia, vaan myös heikosti näkeviä ja erityisesti sokeita. Koska visuaalisesti saatava tiedon määrä on vähäinen tai olematon, kuullun informaation merkitys on hyvin keskeinen. Kaikuisuus vahvistaa taustan häiriöääniä ja vaikeuttaa keskustelukumppanin puheen erottamista entisestään.

Jos eduskuntatalon vanhan puolen näköympäristöä voidaan lähteä parantamaan, pitäisivät tilat analysoida atk-pohjaisten luminanssimittausmenetelmien avulla, jolloin voidaan myös simuloida mahdollisia parannusehdotuksia. Teknillisen Korkeakoulun valaistustekniikan osasto voisi olla oikea taho suorittamaan jatkotoimenpiteitä.

Juha Seppälä
Näkövammaisten Keskusliitto
juha.seppala@nkl.fi
09-396 04 552
0400- 427 271

EDUSKUNNAN JULKISET VERKKOPALVELUT

MÄÄRITTELYRAPORTTI

OTE SIVUT 21-26

JULKISEN VERKKOPALVELUN KONSEPTIN PERUSLINJAUKSET

Esteettömyysvaatimukset

Kuten määrittelyssä kohderyhmistä todetaan, eduskunta.fi verkkopalvelu tulee tarjota palveluja sekä informaatiota kaikille iästä, osaamistasosta, fyysisistä tai henkisistä kyvyistä, laitteistosta tai tietoliikenneyhteystyypistä riippumatta.

Esteettömyys lyhyesti

Esteettömyys (eli saavutettavuus, engl. accessibility), tarkoittaa sitä, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytettävissä. Tällöin kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että ihmisillä ovat erilaiset lähtökohdat ja edellytykset aistien, liikuntakyvyn, kielellisten valmiuksien sekä muiden fyysisten ja psyykkisten seikkojen suhteen.

Erilaisuus voi merkitä esimerkiksi hyvin suurta tai hyvin pientä kirjasinlajia, hiirettömyyttä, mustavalkonäyttöä, kämmenmikroa tai hidasta Internet-yhteyttä. Osalle ihmisistä erilainen käyttötapa on välttämätön. Kyse on siis muun muassa siitä, miten hyvin verkkosivut ovat sokeiden, kuurojen, liikuntavammaisten ja CP-vammaisten käytettävissä.

Käytettävyydestä ja esteettömyydestä on hyötyä esimerkiksi ikäihmisille ja eri-ikäisille lapsille sekä ihmisille, joiden verkon käytössä on jokin tilapäinen tai pysyvä erityisongelma. Ongelma voi olla myös tekniikka, esimerkiksi käytettävän laitteen ominaisuuksista johtuva, kuten mobiileissa päätelaitteissa.

Tärkeintä esteettömyyden varmistamisessa on järkevä suunnittelu, joka huomioi esteettömyyden (eli saavutettavuuden). Mikäli esteettömyys otetaan huomioon jo suunnitteluvaiheessa, se ei juuri lisää kustannuksia ja samalla sivusta tulee helpokäyttöisempi kaikille.

Esteettömyys saavutetaan noudattamalla yksinkertaisia suunnitteluperiaatteita ja sopivia toteutustekniikoita. Käytössä olevia tekniikoita on määritellyt lähinnä W3C organisaatio, joka on myös antanut ohjeita esteettömyydestä. Ohjeet koskevat sekä yleisiä suunnitteluperiaatteita että eri tekniikoiden (HTML, CSS yms.) soveltamista.

Eduskunta.fi ja esteettömyys

Eduskunta.fi verkkopalvelun esteettömyysvaatimukset voidaan jakaa kahteen pääluokkaan, tekniisiin ja sisällöllisiin esteettömyysvaatimuksiin.

Teknistä esteettömyyttä parannetaan tarjoamalla käyttäjälle pääsy Eduskunnan verkkopalveluun vaikka;

1. Käyttäjä on tilanteessa, jossa jokin häiritsee joko näkökykyä tai hiiren käyttöä tai käyttäjällä ei ole tai hän ei voi hyödyntää näppäimistöä tai hiirtä.
2. Käyttäjällä on vain tekstinäyttö, pieni näyttö tai hidas Internet-yhteys tai varhaisempi versio selaimesta, kokonaan eri selain, ääniselain (kuten esimerkiksi Jaws) tai erilainen käyttöjärjestelmä (Mac, Linux).

Sivustojen tietosisältöä uudelleen jäsentämällä, suunnitteluratkaisuja muuttamalla ja sisältöä muokkaamalla voidaan palvelua kehittää edelleen esteettömämmäksi.

Sisällöntuotannossa sekä asiasisällöissä voidaan edellä mainittujen vaatimusten mahdollistamiseksi ottaa huomioon seuraavat asiakokonaisuudet:

1. Eduskunta.fi verkkopalvelun sivujen tietosisällön tulee olla käytettävissä vaikka käyttäjä ei puhu tai ymmärrä vaivattomasti kieltä, jolla asiakirja on kirjoitettu, käyttäjällä on vaikeuksia lukea tai ymmärtää tekstiä tai käyttäjä ei voi nähdä, kuulla, liikkua tai käsitellä jonkin tyyppistä tietoa.
2. Käyttäjän on itse pystyttävä muuttamaan esimerkiksi verkkopalvelun sivujen kirjasinkokoa suuremmaksi omasta selaimestaan.

Mikäli tämä mahdollisuus on käyttäjältä estetty ns. eksaktilla kirjasinkoolla, käyttäjä ei voi suurentaa tekstikokoa halutessaan.

Helppo ymmärrettävyys ja navigoitavuus tarkoittavat tässä yhteydessä selkeää ja yksiselitteistä kielenkäyttöä sekä helposti ymmärrettäviä termejä sekä menetelmiä sivulla liikkumiseen ja tietosisältöjen välillä navigoimiseen.

Sisällöille ja palveluille voidaan laatia erillisiä vaihtoehtoisia esitys- ja käyttömuotoja, kuten tekstille selkokielinen vaihtoehto, viittomakielinen videoesitys, asian esitys kuvina taikka teksti ääneen luettuna. Myös sisällön eri kieliversiot voidaan liittää mukaan tähän ryhmään.

Esteettömyys parlamenttien verkkopalveluissa yleensä

Verrattaessa muiden maiden parlamenttien sivuja esteettömyysvaatimuksia vasten, huomataan että vain harvat parlamentit kykenevät tarjoamaan palveluita kattavasti erikoiskohderyhmille. Vertailluista palveluista vain Sveitsi, Itävalta ja Britannia toimivat eurooppalaisten laatuvaatimusten mukaisesti.

Esteettömyyttä arvioitaessa käytetään Euroopassa yleisesti w3c:n Web Content Accessibility Guidelinein ”Conformance Level” esteettömyysluokitusta, ja Yhdysvalloissa vastaavasti ”U.S. Section 508 Guidelinea”.

Esteettömyysluokitus on jaettu kolmen tasoihin ongelmiin:

1. Prioriteetin esteettömyysongelmat

Sivuston käyttöön vakavasti vaikuttavat asiat tai sen käytön estävät asiat. Nämä ongelmat tulee korjata ennen palvelun käyttöönottoa. Mikäli virheitä on paljon, on syytä miettiä erillisen selkoversion tekemistä.

2. Prioriteetin esteettömyysongelmat

Seuraavan tason esteettömyysongelmat vaikeuttava olennaisesti verkkopalvelun käyttöä ja niiden tulee toimia jatkokehitykset pohjana. Näiden ongelmien selvittäminen on edellytys ”Conformance Level AA”:n saavuttamiselle, joka on perusedellytys esteettömän verkkopalvelun

3. Prioriteetin esteettömyysongelmat

Tämän tason esteettömyysongelmat ovat huomioon otettavia asioita, joita ilman sivusto on ”Conformance Level AAA” tasoinen w3c:n vaatimusten mukaisesti. Näitä voidaan kuitenkin parantaa jatkokehitysvaiheessa.

Eduskunta.fi verkkopalvelun esteettömyyden takaaminen suunnittelun ja toteutuksen aikana

Vaikka vertailukohtana olleet verkkopalvelut eivät tarjonneet erityiskäyttäjilleen optimaalista käyttöympäristöä, eduskunta.fi verkkopalvelun toteutuksessa tulee kiinnittää huomiota erityiskohderyhmiin ja heidän tarpeisiinsa, jotta saavutetaan minimissään ”Conformance Level AA” –tasoinen esteetön verkkopalvelu. Tämä tarkoittaa että verkkopalvelu läpäisee kaikki sekä tason A että AA esteettömyysvaatimukset.

AA-tason esteettömän verkkopalvelun vaatimukset on kuvattu seuraavassa yhteenvedossa, tarkemmat kriteerit löytyvät W3C:n laatimasta ohjeistosta, jonka viite löytyy dokumentin lopusta.

1. Ääni- ja kuvasisällölle on tarjottava vaihtoehto.
(On huolehdittava siitä, että vastine täyttää oleellisesti saman toiminnon tai tarkoituksen kuin vastaava ääni- tai kuvasisältö.)

2. Ei voi turvautua pelkästään väreihin. (Tekstin ja kuvien tulee olla ymmärrettäviä myös ilman värejä.)
3. Merkintäkieltä ja CSS-tyylitiedostoja tulee käyttää oikein. Dokumentit tulee ohjelmoida oikeita rakenne-elementtejä käyttämällä. Dokumenttien ulkonäköä ohjataan CSS-tyylitiedostojen avulla. Ohje ei sido rakenteisia asiakirjoja.
4. Käytetty kieli tulee käydä selvästi ilmi tekstistä. Tulee käyttää merkinäkieltä, joka helpottaa lyhenteiden tai vieraskielisen tekstin lausumista ja ymmärtämistä.
5. Taulukoiden tulee olla muuntuvia. On varmistava, että taulukot on tehty merkinäkielen mukaisesti, jotta selaimet voivat muuntaa ne tekstimuotoon.
6. Uutta teknologiaa hyödyntävien sivujen tulee muuntua sujuvasti myös vanhemmalla teknologialla käytettäväksi.
7. Käyttäjän tulee voida itse ohjata ajastettuja sisällön muutoksia. Liikkuvat, vilkkuvat, vierivät tai itsestään päivittyvät kohteet tai sivut tulee voida keskeyttää tai pysäyttää.
8. Upotettavien käyttöliittymien (esim. Flash -elementit) saavutettavuus tulee varmistaa siten, että ne toimivat näppäimistön avulla jne.
9. Lopputuloksen tulee olla laiteriippumaton. On käytettävä toiminnallisuksia jotka sallivat sivun elementtien erilaiset ohjausmenetelmät tulevaisuudessa myös esim. mobiililaitteissa.
10. Väliaikaisratkaisujen käyttö. Tarvittaessa voidaan käyttää väliaikaisia saavutettavuusratkaisuja apuvälineiden ja vanhempien selainten toimivuuden varmistamiseksi.
11. W3C:n teknisiä ratkaisuja ja ohjeita tulee noudattaa. palvelun suunnittelussa on noudatettava annettuja saavutettavuusohjeita. Mikäli W3C:n tekniset ratkaisut eivät sovellu käytettäväksi tai niiden käyttö johtaa lopputulokseen joka ei muunnu sujuvasti, on luotava sisällöstä vaihtoehtoinen, saavutettava versio.
12. Sivujen sisällöstä ja rakenteesta tulee tarjota selkeää tietoa, kuten esimerkiksi sivukartta, joka auttaa käyttäjää ymmärtämään sivujen monimutkaisia rakenteita tai elementtejä.
13. Navigointiratkaisun tulee olla helppo ja intuitiivisesti ymmärrettävä. Käyttäjällä tulee olla tieto siitä, missä kullakin hetkellä on.
14. Dokumenttien tulee olla selkeitä ja yksinkertaisia, jotta niiden käsittely ja ymmärtäminen on riittävän helppoa.

Tavoitetaan pääsemiseksi verkkopalvelun suunnittelu- ja toteutusvaiheessa ohjelmoijien tulee käyttää hyväkseen W3C:n ohjeistoa, sekä lisäksi Tieken tuottamaa esteettömyysopasta, julkishallinnon www-sivuston suunnittelun ohjeita (JHS 129) sekä Laatua verkkoon –julkisten verkkopalveluiden laatukriteeristöä. Viitteet näihin ohjeisiin löytyvät tämän luvun lopusta.

Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan mainita kaksi tärkeintä tekijää esteettömän verkkopalvelun tasolle pääsemiseksi.

1) Kaikki tekstimuotoinen aineisto tulee olla saavutettavissa ilman, että käyttäjä joutuu kulkemaan sellaisten vaiheiden läpi, jotka eivät toimi pelkässä teksti-tilassa.

Tätä rikkoo esimerkiksi sellainen sivusto, jossa kaikki varsinainen asia on tekstiä, mutta jossa navigointi perustuu yksinomaan kuviin.

2) Sivuilla tulee kertoa selkeästi, mitkä sisällöt ja palvelut eivät ole kaikkien saavutettavissa. (Esimerkiksi jos kuva sisältää olennaista informaatiota, jolle ei löydy tekstivaihtoehtoa, sivulla kerrotaan tämä ja luonnehditaan kuvan sisältö.) Myös mikäli verkkosivuston koko idea perustuu vuorovaikutukseen hiirtä käyttäen, tämä tulee ilmaista heti alussa.

Kahden edellä mainitun kohdan lisäksi esteettömyys tulee ottaa huomioon vahvasti myös verkkopalvelun testausvaiheessa. Ennen verkkopalvelun käyttöönottoa joidenkin esteettömyyteen perehtyneiden asiantuntijaorganisaatioiden tulee osallistua palvelun testaukseen ja iterointiin.

Viitteet

Laatua verkkoon

<http://www.laatuaverkkoon.fi>

Tieken esteettömyysopas

<http://www.tieke.fi/esteettomyysopas>

JHS 129 laatuluokitus

<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/juhta/home.nsf/pages/AB3905A05FD6EA90C2256BE600225323?Opendocument>

W3C verkkosisällön saavutettavuusohjeet suomeksi

<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/juhta/home.nsf/pages/06D2E977451D62FFC2256C1300392172?Opendocument>

Huomioon otettavia asioita eri vammaisryhmien ympäristön suunnittelussa:

Näkövammaiset

- helppokulkaisuus
- äänitunnisteet
- pistekirjoitusopasteet
- opasteiden ja eri toimintojen johdonmukainen sijoittaminen ja merkitseminen
- opaskoiran liikkumis- ja lepomahdollisuudet

Liikuntavammaiset

- fyysinen esteettömyys ja helppokulkaisuus (ei kynnyksiä, liuskat, hissit, ovi-
en ja käytävien leveys)
- riittävät kulkutilat isoillekin pyörätuoleille
- WC-tilat

Kuurot

- visuaalinen tuki opasteissa
- viittomakielen käyttö kommunikaatiossa
- viittomakielinen tulkkaus

Muut kuulovammaiset

- visuaalinen tuki opasteissa
- hyvä akustiikka, ei kuulolaitteita häiritseviä laitteita
- silmukkajärjestelyt
- (viittomakielen/viitotun puheen käyttö osalla kuulovammaisista)
- kirjoitustulkkaus

Puhevammaiset

- visuaalinen tuki opasteissa
- puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät
- kommunikaatiolaitteiden käyttö
- puhevammaisten kyky ymmärtää puhetta vaihtelee: osa ymmärtää hyvin,
vaikka ei pysty puhumaan lainkaan tai puhe on vaikeaselkoista
- kirjoitus- tai muu tulkkaus

Kehitysvammaiset

- monet kehitysvammaiset myös puhevammaisia ja eri tavoin monivammaisia
- selkokieli
- tukiviittomat

Kaikissa ryhmissä avustajan tarve mahdollinen: vaikeavammaisten osalta avustaja on välttämättömyys, jotta vammaisen henkilö pystyisi selviämään arjen eri toiminnoista.

SAAVUTETTAVUUS MAHDOLLISTUU ESTEETTÖMYYDELLÄ, PALVELUILLA JA YMPÄRÖIVIENKIN IHMISTEN YMMÄRRYKSELLÄ. Kommunikaatiojärjestelmien kehittämisessä on otettava huomioon kullekin vammaisryhmälle ominaiset kommunikaatiotavat, teknologian jatkuva kehitys ja esim. internet-ympäristön muutokset.

Koulutustilaisuus esteettömyydestä, saavutettavuudesta ja vammaisasioista kansanedustajille ja eduskunnan henkilökunnalle.

1. Eduskunnan esteettömyystyö

- * Raportin esittely – kansanedustaja, esteettömyystyöryhmän puheenjohtaja Ulla Anttila
- * Esteettömyyskartoitustyö – arkkitehti Kirsti Pesola, Invalidiliitto
- * Viestinnän saavutettavuuden haasteet eduskunnassa – apulaistiedotuspäällikkö Rainer Hindsberg
- * kommenttipuheenvuoro - kansanedustaja Eero Akaan-Penttilä

2. Kansanvalta ja vammaisten henkilöiden asema Toteutuuko demokratia kaikille?

Mitä tarvittaisiin vammaisten henkilöiden todelliseen tasa-arvoon?
Ovatko enemmistön asenteet vammaisten ongelma tasa-arvon kannalta?
Vammaisuus tilastojen valossa

Sari Loijas, Vammaisneuvosto ja kansanedustaja Arja Alho

3. Esteettömyyden ja saavutettavuuden haasteita tulevaisuudessa

Lisääkö uusi teknologia esteettömyyttä ja saavutettavuutta?
Mitä eduskunnan tulisi ottaa huomioon tulevaisuudessa?

Projektipäällikkö Päivi Tahkokallio, Stakes Design for all -verkosto ja johtaja Hannu Virtanen, Selkokieliokeskus

